

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİNİN
BİBLİYOTERAPİ TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE BABAYİĞİT KİSBET

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. HULUSİ GEÇGEL**

ÇANAKKALE – 2024

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİNİN
BİBLİYOTERAPİ TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE BABAYİĞİT KİSBET

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. HULUSİ GEÇGEL

ÇANAKKALE – 2024

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Merve BABAYİĞİT KİSBET tarafından Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL yönetiminde hazırlanan ve **26/08/2024** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Ortaokul Türkçe Ders Kitabı Metinlerinin Bibliyoterapi Tekniği ile İncelenmesi**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL

(Danışman)

Doç. Dr. Fatih KANA

Doç. Dr. Fatih TANRIKULU

.....

.....

.....

Tez No : 10607849

Tez Savunma Tarihi : 26/08/2024

Doç. Dr. Melis ULU DOĞRU
Enstitü Müdürü

26/08/2024

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

(İmza)

Merve BABAYİĞİT KİSBET

26/08/2024

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın tamamlanmasında anlayıőı ve her tŸrlŸ desteği ile yanımda olduğunu hissettiren saygıdeğer hocam ve değerli danıőmanım Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL'e teőekkŸrlerimi sunarım.

Beni yetiőtirip bu zamana getiren, her zaman destekleyen, her zorlukta yanımda olan sevgili anne ve babama sonsuz teőekkŸrlerimi sunarım. Çalıőmamın her aşamasında benimle birlikte olan, bu sıkıntılı sŸreci atlatmamda yardımcı olan biricik eőim İsmail KİSBET'e sonsuz teőekkŸrlerimi sunarım.

Merve BABAYİĞİT KİSBET
anakkale, Ağustos 2024

ÖZET

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİNİN BİBLİYOTERAPİ TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ

Merve BABAYİĞİT KİSBET

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL

26/08/2024, 89

Yapılan araştırmanın amacı 2022-2023 eğitim öğretim yılında kullanılan Anıttepe, Ata ve MEB Yayınları'nın ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan bibliyoterapik unsurları tespit etmektir. Araştırmanın deseni, yazılı materyalleri ve diğer metinleri analiz etmek için nitel çalışmalarda kullanılan doküman incelemesi yöntemidir. Çalışmada doküman olarak 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları ele alınmıştır. Araştırmanın verileri toplanırken ilgili literatür taranmış, Erdemir'in (2016) geliştirdiği listeden yararlanılmış, araştırmanın geçerliliğini artırmak ve alanın kapsamına uygun bir değerlendirme aracı geliştirmek için Türkçe Eğitimi ve PDR alan uzmanlarının görüşleri de alınarak yeni bir rubrik kullanılmıştır.

En fazla bibliyoterapik unsur içeren temanın "Millî Mücadele ve Atatürk" teması olduğu görülmüştür. "Erdemler", "Millî Kültürümüz", "Birey ve Toplum" temaları da "Millî Mücadele ve Atatürk" temasını takip etmektedir. "Zaman ve Mekân" ise en az bibliyoterapik unsur barındıran tema olarak tespit edilmiştir. İncelenen 5. sınıf Türkçe Ders Kitabı metinlerinde 138, 6.sınıf Türkçe Ders Kitabı metinlerinde 127, 7.sınıf Türkçe Ders Kitabı metinlerinde 128 ve 8.sınıf Türkçe Ders Kitabı metinlerinde 132 unsur olmak üzere toplam 525 bibliyoterapik unsur tespit edilmiştir. Türkçe ders kitaplarında en fazla yer verilen unsur f=109 ile "millî manevi ve kültürel değerlere sahip olma", en az yer verilen unsur ise f=13 ile "bireysel farklılıklara saygı gösterme ve kalıp yargılardan uzaklaşma" olarak tespit edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda 2022-2023 eğitim öğretim yılında kullanılan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları olumlu benlik algısı geliştirme, doğaya ve tüm canlılara karşı sorumluluk bilinci geliştirme, yalnızlık ve soyutlanma duygusundan uzaklaşma, bir birey olarak kendini tanıma, kaygı, öfke ve zaman yönetimi becerisi geliştirme, dijitalleşen toplumda yaşanan problemleri tanıma, bireysel farklılıklara saygı gösterme ve kalıp yargılardan uzaklaşma konusunda yetersiz kaldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: bibliyoterapi, iyileşme, okuma, Türkçe ders kitabı.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF SECONDARY SCHOOL TURKISH COURSE BOOK TEXTS USING BIBLIOTHERAPY TECHNIQUE

Merve BABAYİĞİT KİSBET

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Turkish and Social Sciences Education

Advisor: Assoc. Prof. Hulusi GEÇGEL

26/08/2024, 89

The aim of the study is to identify bibliotherapeutic elements found in middle school Turkish textbooks of Anıttepe, Ata and MEB Publications used in the 2022-2023 academic year. The research design is the document review method used in qualitative studies to analyze written materials and other texts. 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks were considered as documents in the study. While collecting the data of the study, the relevant literature was reviewed, the list developed by Erdemir (2016) was used, and a new rubric was used by taking the opinions of Turkish Education and PDR field experts in order to increase the validity of the research and develop an evaluation tool suitable for the scope of the field.

It was observed that the theme containing the most bibliotherapeutic elements was the theme of "National Struggle and Atatürk". The themes of "Virtues", "Our National Culture", "Individual and Society" also follow the theme of "National Struggle and Atatürk". "Time and Space" was determined as the theme containing the least bibliotherapeutic elements. A total of 525 bibliotherapeutic elements were identified, 138 of which were examined in the 5th grade Turkish Textbook texts, 127 in the 6th grade Turkish Textbook texts, 128 in the 7th grade Turkish Textbook texts and 132 elements in the 8th grade Turkish Textbook texts. The most mentioned element in Turkish textbooks was "having national, spiritual and cultural values" with $f = 109$, and the least included element was "respecting individual differences and staying away from stereotypes" with $f = 13$.

As a result of the research, the 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks used in the 2022-2023 academic year developed positive self-perception, developing awareness of responsibility towards nature and all living things, getting away from the feeling of loneliness and isolation, knowing oneself as an individual, anxiety, anger. It has been observed that it is insufficient in developing time management skills, recognizing the problems experienced in the digitalizing society, respecting individual differences and moving away from stereotypes.

Keywords: Bibliotherapy, Healing, Reading, Turkish Textbook.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi ve Alt Problemler.....	7
1.2.1. Problem Cümlesi.....	7
1.2.2. Alt Problemler.....	7
1.3. Araştırmanın Amacı.....	7
1.4. Araştırmanın Önemi.....	8
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
1.6. Araştırmanın Sayıtları.....	9
1.7. Tanımlar.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

11

2.1. Türkçe Ders Kitaplarının Özellikleri.....	12
2.2. Türkçe Ders Kitaplarındaki Temalar.....	13
2.3. Türkçe Ders Kitaplarının Bibliyoterapideki Yeri ve Önemi.....	17
2.4. Bibliyoterapi Nedir?.....	18
2.4.1 Bibliyoterapinin Tarihçesi ve Gelişimi.....	19
2.4.2. Bibliyoterapinin Türleri.....	22

2.4.3. Bibliyoterapinin Amaçları ve Faydaları.....	24
2.4.4 Bibliyoterapinin Sınırlılıkları.....	27
2.4.5 Bibliyoterapi Süreci.....	29
2.4.6. Bibliyoterapinin Okul Ortamında Uygulanması.....	32
2.4.7. Bibliyoterapi ve Türkçe Dersi Eğitim Programı.....	36
2.4.8. Bibliyoterapi ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	40
2.4.9. Bibliyoterapi ile İlgili Yapılan Ulusal ve Uluslararası Araştırmalar.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

51

3.1. Araştırmanın Deseni.....	51
3.2 Verilerin Toplanması.....	52
3.2.1 Araştırmada İncelenen Dokümanlar.....	52
3.3. Veri Toplama Aracı.....	53
3.4. Verilerin Analizi.....	54

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA BULGULARI

56

4.1. Türkçe Ders Kitaplarındaki Bibliyoterapik Unsurlara Dair Bulgular.....	56
---	----

BEŞİNCİ BÖLÜM SONUÇ ve ÖNERİLER

89

5.1. Sonuç ve Tartışma.....	89
5.2. Öneriler.....	93
KAYNAKÇA	96

SİMGELER VE KISALTMALAR

akt.	aktaran
bkz.	bakınız
f	frekans
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TDÖP	Türkçe Dersi Öğretim Programı
TYÇ	Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi
s.	sayfa
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri

TABLolar DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Türkçe Öğretim Programında Bulunan Temalar ve Konu Önerileri	14
Tablo 2	TDÖP Hedeflerine Göre Bireyin Sahip Olması Gereken Nitelikler	37
Tablo 3	Bibliyoterapik Unsur Rubriği	53
Tablo 4	5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Metinler	56
Tablo 5	6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Metinler	58
Tablo 6	7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Metinler	59
Tablo 7	8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Metinler	60
Tablo 8	5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Bibliyoterapik Unsurlar	61
Tablo 9	6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Bibliyoterapik Unsurlar	63
Tablo 10	7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Bibliyoterapik Unsurlar	65
Tablo 11	8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Bibliyoterapik Unsurlar	68
Tablo 12	Bibliyoterapik Unsurların Sınıflara Göre İncelenmesi	71
Tablo 13	Bibliyoterapik Unsurların Temalar Kapsamında İncelenmesi	72
Tablo 14	Tespit Edilen Bibliyoterapik Unsurlar	73

ŒEKİLLER DİZİNİ

Œekil No	Œekil Adı	Sayfa No
Œekil 1	Türkçe Öğretim Programı'nda Yer Alan Kök Değerler	41

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Öğrencilere temel dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazandırabilmeyi hedefleyen Türkçe dersi, ana dili dersi olarak tanımlanabilmektedir (Göçer, 2018: 42). Öğrencilerin bireysel, toplumsal, kültürel, sosyal yönden gelişmeleri ve etkili iletişim kurmaları Türkçe dersinin hedefleri arasında yer almaktadır. Öğretim kadar eğitimi de kuvvetli bir şekilde destekleyen Türkçe dersi materyalleri ve öğretim programı da buna uygun bir bütünlük içinde hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı ve çeşitli yayınevleri tarafından hazırlanan ders kitapları tüm öğrencilerin ulaşabildiği ve derslerde en çok kullanılan materyallerdir. Öğrenciler için başucu kitabı niteliğinde olan ders kitaplarındaki metinler ulusal ve evrensel değerleri kazandırmalı; onların bilişsel ve duyuşsal özelliklerinin gelişmesine de katkı sağlar nitelikte olmalıdır (Doğanay, 2019: 5-6).

Öğrencilerin okumaya ilgi duyması ve okuma alışkanlığı edinmesinde nitelikli metinlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda okuma zevki ve bilincinin oluşmasında Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler birer aracı niteliğindedir. Okuduğu metinler çevresinden, hayallerinden, sevinçlerinden ve sorunlarından izler taşınmalıdır ki öğrenci okumayı bir sorumluluk olarak görmeyi bırakabilsin. Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla sorgulama yaptığında metin ile de iletişim kurabilir, onlar için metinler bir yol gösterici olabilir. Temel aracı kitaplar ve metinler olan bibliyoterapi yöntemi de Türkçe derslerinde okuma zevk ve alışkanlığı kazandırmada, okumayı hayatın bir parçası haline getirmede uygun bir yöntem olarak kullanılabilir.

Bibliyoterapi kitaplar aracılığıyla sağlıklı bir ruh haline kavuşma, bireyi doğru zamanda doğru kitapla bir araya getirme olarak tanımlanabilir (Bulut, 2010b: 47). Bibliyoterapi kitap okuma aracılığıyla bireylerin yaşadığı sorunların üstesinden gelmelerinde kullanılan yöntem (Karacan-Özdemir vd. 2019:47), bireylerin kendi hayat görüşlerini oluşturacağı okuma rehberliği (Shepherd ve Illes, 1976, akt. İnan ve Erkuş, 2018), metinler aracılığıyla bireylerin kişilik gelişimine yardımcı olmak, oluşabilecek

sorunlara karşı tedbir almak için kitaplardan yararlanmayı sağlayan bir yardım etme süreci olarak tanımlanmaktadır (Doğanay ve etin, 2020: 354).

Kitapların psikolojik sorunların çözümünde kullanılması Eski Yunan'a kadar gitmektedir. Bireylerin ruhunu iyileştirme amacıyla farklı ortamlarda bir gözetici eşliğinde de uygulanabilecek olan bu yöntem Yunanca biblio (kitap) ve therapeia (terapi) kavramlarından ortaya çıkmıştır (Yeşil, 2021). Eski Yunan'da kütüphaneciler tarafından uygulandığından kütüphaneler yönetime uygun olacak şekilde okuma, dinleme ve düşünme alanlarıyla daha geniş kapsamlı düzenlenmiştir (Doğanay, 2019). Aristoteles Poetika'sında metinlerin yaratıcılıkla bütünleştğinde ortaya çıkan empati ve katarsis terimlerine dikkat çekmiştir. Aristoteles'in dışında William Shakespeare, Platon ve Epikür gibi düşünür ve sanatçılar da kütüphanelerin ruh için şifalı bir yer olduğunu desteklemiştir (Demir, 2022). Avrupa'da ise hastanelerin arttığı Orta Çağ'ın ikinci yarısından itibaren bibliyoterapide farklı uygulama alanları gelişmiştir. İngiliz bir hekim olan Bruce Bruce-Porter bir konuşmasında, Caliph Al Mansur'un Mısır'daki hastanesinde uyku problemi olan hastalara hikâye anlatıldığını ve müzik dinletildiğini dile getirmiştir. Bibliyoterapi yöntemi ilerleyen zamanlarda farklı ülkelerde kullanılmış hastane ve kütüphanelerin birleşimini temellendirmiştir (Akinola, 2014; akt Demir, 2022: 309).

Bibliyoterapi yöntemi uygulama alanı ve şekli bakımından günümüzde farklı farklı gruplandırılmaktadır. Polley ve Kovandzic (2017:11) "rehberli kişisel gelişim yardımı", "reçeteli kitaplar" ve "sağlıklı okuma" gibi farklı ifade şekilleri kullanırken Sevinç (2019:483) ise bibliyoterapiyi üç gruba ayırarak klinik, gelişimsel ve yaratıcı bibliyoterapi şeklinde sınıflandırmıştır. Yaygın kullanımı ise daha çok şu şekildedir (Coşkun ve etin, 2013):

Klinik Bibliyoterapi; Bireysel ve sosyal problemlerin çözüm sürecinde, bireylerin daha sağlıklı bir psikolojik duruma ulaşmalarını desteklemede, genellikle tıbbi ya da özel olarak yapılmış uygulama alanlarında, psikolojik danışman ya da terapist tarafından tedavi amaçlı kullanılır.

Gelişimsel Bibliyoterapi; Okul ortamı veya kütüphanelerde öğretmenler ve kütüphaneciler tarafından daha çok tavsiye niteliğinde uygulanan bibliyoterapi çeşididir. Bireyin günlük yaşamında karşılaştığı problemlerin çözümünde ve daha karmaşık duygu ve davranış problemlerinde, bireylerin içsel dünyalarını anlamalarında ve sorunlarıyla başa çıkmalarında gelişimsel bibliyoterapi etkili bir yöntem olarak kullanılabilir.

Değişen ve küreselleşen dünya düzeni karşısında bireylerin problemleri de farklılaşmakta ve hızla artmaktadır. Bu hıza ayak uydurmakta zorlanan ve değişimleri hayatına dâhil edemeyen bireyler bu konuda çeşitli problemler yaşamakta ve bu problemlerle nasıl baş edeceği konusunda yardıma ihtiyaç duyabilmektedir. Bu yardımlar okul çağındaki bireyler için psikolojik danışmanlar ve diğer öğretmenler tarafından yapılmaktadır. Bu anlamda sadece uzman yardımı ve klinik ortamda değil yaşamın her alanında yer verilmesi gelişimsel bibliyoterapi ile ön plana çıkmaktadır. Bibliyoterapinin genel olarak şu durumlar üzerinde durduğu söylenebilir. (Erdemir, 2016 ve Doğanay, 2019):

1. Aile bireyleri ve sosyal çevreyle olan çatışmaların çözülmesi ve bireylerin gelişimsel özelliklerinin tanınarak ihtiyaçlarına cevap verilmesi,
2. Bir birey olarak kendini tanıyarak özgüven ve özbilincin geliştirilmesi,
3. İletişim becerilerini geliştirerek sosyal ilişkileri yürütme, yeni durumlara uyum sağlama,
4. Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıyarak empati kurma,
5. Yaş ve gelişim özellikleri doğrultusunda sorumluluk bilinci geliştirme,
6. Bireysel farklılıklara saygı göstererek kalıp yargılardan uzaklaşma,
7. Empati ve ortak deneyimler aracılığıyla, problemlerin herkes için yaşanabilir geçici süreçler olduğunu fark ederek yalnızlık duygusunu hafifletme,

8. Olumlu benlik algısı geliştirme,

9. Duygusal sağlık ve günlük yaşam kalitesini arttırmak için kaygı, öfke gibi etkenlerden uzaklaşma,

10. Küreselleşen dünyanın ve teknoloji toplumunun sorunları karşısında duyarlılık kazanma,

11. Sorun çözme becerilerini geliştirme (sorunu tanımlama, sorunların çözümüne farklı bakış açıları getirme, öngörülü olma, çözümün etkililiğini değerlendirme).

Eğitimciler ve psikolojik danışmanlar bireylerin yaşadığı sorunlara alternatif çözüm önerileri getirmede ve yaşam becerilerini geliştirmede bibliyoterapinin doğru bir zemine oturtulması gerektiği konusunda hemfikirlidir. Bu yüzden yöntemi uygulamak ve süreci ilerletmek için bazı uygulanış prensipleri takip edilmektedir. Bu prensipler şu şekildedir (Pardeck ve Pardeck:1986; Akt: Bulut, 2010a: 20):

- a. Eğitimciler bireyin sorununu ve kazandırılacak davranışı tespit edilmelidir.
- b. Bireye uygun ve onun yaşadığı soruna hitap eden materyalin seçiminde yardım edilmeli.
- c. Eğitimci verdiği metinlerin uzunluğuna ve anlaşılabilirliğine dikkat etmeli, karışık ve gereğinden uzun metinler tercih edilmemelidir.
- d. Bireyin okuma seviyesine dikkat ederek uygun metinler seçilmeli.
- e. Okuma güçlüğü çeken bireyler için sesli kitaplar tercih edilmeli.
- f. Bireyin bilişsel ve duyuşsal gelişim özellikleri gözetilerek onu tatmin edecek okuma metinleri seçilmelidir.

g. Bireyin ilgi alanları da temel alınarak duygusal durumunu yansıtan metinler seçilmelidir.

Bibliyoterapi yönteminin amacına ulaşabilmesi için gerekli süreçlerin takip edilmesi ve kitap seçimi oldukça önemlidir. Kitabın edebi değerlere sahip olmasına ve estetik zevk uyandırmasına, bilişsel ve duyuşsal yönden bireyin gelişim düzeyine uygun olup kelime hazinesini geliştirmesine özen gösterilmelidir. Bu yöntemin ana kaynağı yazılı metinler ve bireyin okuma becerisi olduğu için bibliyoterapi yönteminin uygulanabileceği derslerin başında Türkçe dersi gelmektedir (Erdemir, 2016).

Öğrencilerin kişilik gelişimlerinde ve olumlu davranışlar geliştirmelerinde Türkçe dersinin amaç ve kazanımlarıyla bibliyoterapi yönteminin amaçları örtüşerek bütünlük oluşturacaktır. Bunun için de öğrencilerin yaş ve gelişim özelliklerine uygun olarak, belirli kriterler kapsamında hazırlanan ve ulaşılması kolay olan Türkçe ders kitabı metinleri kaynak olarak kullanılabilir. Türkçe ders kitapları içerisinde çocukların ilgisini çekebilecek, edebiyatın güzel örneklerini barındıran masal, hikâye, ninni, efsane, şiir, tekerleme gibi türlerle zenginleştirilmiş içeriklerle karşımıza çıkmaktadır. Bu metinler çocuklara okuma zevk ve alışkanlığı kazandırmada bir basamak görevi görerek onların duygu ve düşünce dünyalarının eş zamanlı olarak gelişmesini sağlayacaktır (Coşkun ve Çetin 2013:141).

Türkçe Dersi Öğretim Programı Özel Amaçlar bölümünde öğrencilerin;

- Bireylerin okuduğu, dinlediği veya izlediği içeriklerden hareketle, zengin söz varlığı, dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; bireysel ve toplumsal düşüncelerini geliştirmelerinin genel kişisel gelişimlerine katkı sağlaması ve sosyal ilişkilerini güçlendirmesi,

- Öğrenme süreçlerini derinleştirmek ve analitik düşünme yeteneklerini arttırmak için bilgiyi araştırma ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,

- Okuduklarını anlamlandırarak soru sorma, karşılaştırma ve analiz yapma becerilerinin geliştirilmesi, eleştirel düşünmeyi aktifleştirerek değerlendirme ve sorgulama çalışmalarının yapılması,

- Millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesiyle toplumsal bütünlüğün artırılması, kültürel ve sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması,

- Ulusal ve evrensel kültür sanata ait eserler aracılığıyla sanat eğitimi, eser analizleri, atölye çalışmaları, çalıştaylar aracılığıyla estetik değerleri fark etmeleri ve içselleştirmelerinin sağlanması amaçlanmıştır.

Temel dil becerilerinin kazandırılmasının yanında programda yer alan özel amaçlar doğrultusunda bireyin sosyal, kültürel, milli ve evrensel değerlere de sahip olmasını amaçlayan Türkçe dersinin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Dil becerilerinin gelişmesiyle bireylere okuma zevk ve alışkanlığının da kazandırılacağı söylenebilir (Karatay, 2007). Bireylerin edebi metinler aracılığıyla yaşama yönelik tecrübeler edinmesi, bilişsel süreçleri geliştirmesi (gözlem, karşılaştırma, eleştiri vb.); duyuşsal becerilerini, kişilik ve ahlak gelişimini de olumlu yönde etkileyecektir (Yılmaz, 2015).

İlgili alan araştırması yapıldığında bibliyoterapinin hangi içerikte sorunların çözümünde kullanılabileceği ile ilgili çok sayıda alışıma rastlanmaktadır (İlter, 2015; Yılmaz, 2015; Doğanay, 2019; Uyar, 2020; Demir, 2022; Bilgin, 2023). Ancak bu çalışmada kullanılacak Türkçe ders kitaplarında bibliyoterapik unsurların varlığına yönelik bir adet değerlendirme çalışması olduğu görülmektedir (Doğanay, 2019). Ele alınan bu araştırma kapsamında ortaokul Türkçe ders kitabı metinlerinde bulunan bibliyoterapik unsurlar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, bibliyoterapi unsurlarını barındırması açısından incelenmiştir.

1.2. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Bu bölümde, araştırmanın temel problem cümlesine ve alt problemlerine yer verilmiştir.

1.2.1. Problem Cümlesi

Bu çalışmada aşağıda yer alan temel problem cümlesine cevap aranmıştır: “Ortaokul Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan bibliyoterapik unsurlar nelerdir?”

1.2.2 Alt Problemler

Araştırmada aşağıdaki alt problemlere ilişkin sorulara cevap aranmıştır:

1. Beşinci sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan bibliyoterapik unsurlar nelerdir?
2. Altıncı sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan bibliyoterapik unsurlar nelerdir?
3. Yedinci sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan bibliyoterapik unsurlar nelerdir?
4. Sekizinci sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan bibliyoterapik unsurlar nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bibliyoterapi gittikçe genişleyen uygulama alanı ile günümüzde eğitim ortamlarında da önemli bir yer edinmektedir. Bireylerin zihinsel ve ruhsal olarak rahatlamasına, kendini sorgulamasına, empati ve iletişim becerilerini geliştirmesine yardımcı olan bu yöntem,

bireylerin kişisel gelişim süreçleri için olumlu yönde etkiler yaratmaktadır. Yapılan çalışmanın amacı öncelikle Türkçe ders kitaplarında bulunan bibliyoterapik unsurları belirlemek, ders kitaplarında yer alan şiir ve düz yazı türlerini bibliyoterapi açısından değerlendirmek, elde edilen bulgulara dayanarak bibliyoterapik unsurların nasıl etkin bir şekilde kullanılabileceği konusunda öneriler geliştirmektir. Ders kitapları kolaylıkla ulaşılabilen ve eğitim ortamında ortak olarak kullanılan materyallerdendir. Her öğrenci ders içinde ve ders dışından ders kitaplarıyla etkileşime girmektedir. Bu yüzden ders kitapları titizlikle hazırlanıp kazandırılmak istenen değerler metnin içine edebi ve estetik değerler de göz önünde bulundurularak doğru bir şekilde yerleştirilmelidir.

Bu tezin amacı farklı sınıf düzeylerindeki Türkçe ders kitabı metnlerinde bulunan bibliyoterapik unsurları belirlemek ve metinlerin bibliyoterapi tekniğine uygunluğunu incelemektir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Aristoteles okumanın bireylere ruhsal iyileşme ve pozitif benlik etkisi yarattığından söz etmiştir. Okumanın insanın karakterini ve ahlaki değerlerini şekillendirdiğini, derinlemesine düşünme imkanı sağladığını vurgulamıştır. Romalılarda da okuma eyleminin, ruhsal rahatlama ve içsel huzur için faydalı bir eylem olduğu hakkında bilgiler yer almıştır (Zaccaria and Moses, 1968, p. 12; Akt: Yılmaz, 2015: 72). Çeşitli dil becerilerini geliştirmeyi amaçlayan Türkçe derslerinde ana kaynak olarak ders kitapları ve bunların içerisinde yer alan metinler öğrencilerin çok yönlü gelişimini de sağlayacaktır. Bu metinler öğrencilerin çok yönlü gelişimini sağlarken farklı yöntem ve tekniklerle kullanıldığında daha anlamlı ve işlevsel olacaktır. Literatür taraması yapıldığında, bu alanda fazla çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu konu ile ilgili çalışmalar daha çok PDR bölümleri tarafından teorik yapıyla ele alınmıştır. Bu tezin önemini sağlayan ise daha çok Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin uygulama boyutuna yönelik olmasıdır. Çalışma bu yönüyle Türkçe ders kitaplarının bibliyoterapi tekniği ile paralel şekilde düzenlenmesinin, öğrencilere bibliyoterapinin nasıl faydalı olabileceğinin ve hangi sorunlara ne tür metinlerle faydalı olunabileceğinin tespit edilmesi açısından önemlidir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 2022-2023 eğitim-öğretim yılında kullanılan, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından dağıtılan ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler ile sınırlı tutulmuştur.

1.6. Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırmada, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde bibliyoterapik unsurların yer aldığı, Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin bibliyoterapik unsurlar çerçevesinde incelenmesinin genel bir tanıya varmak için yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.7. Tanımlar

Bibliyoterapi; Bibliyoterapi, Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü' nde kitapla sağlatım olarak (<http://www.tubaterim.gov.tr>.) tanımlanmıştır. Boolant ise bibliyoterapiyi bireylerin kişisel gelişimlerine ve ruhsal iyilik halleri üzerine olumlu etkileri olan, edebi eserler aracılığıyla duygusal deneyimleri keşfetmelerini , sorunlarına yeni bakış açıları geliştirebilmelerini sağlayan sürecin düzenlenmesi olarak tanımlamıştır (Öner ve Yeşilyaprak, 2006:559).

Birey; Türk Dil Kurumu Sözlükleri bireyi benzerlik ve farklılıklarıyla insan topluğunu oluşturan, her kişinin kendine ait farklı kimliği ile toplumsal yapının zenginliğini oluşturan fert olarak tanımlamıştır (TDK, 2022).

Değerler Eğitimi; Değerler eğitimi bireylerin çeşitli bilgi, beceri ve donanımlara sahip olması, kişiliğinin iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve topluma karşı sorumluluklarının öğrenilmesini kapsar. Değerler eğitimi bireylerin yaşadıkları toplumda kültürel anlamda aidiyet duygusuna sahip olmasını hem kendi kimliklerini hem de toplumsal değerleri anlamlandırarak daha bilinçli ve sorumlu bireyler haline gelmesini sağlar (Ulusoy, 2013).

Ders Kitabı; Bir eğitim ve öğretim programı kapsamında hazırlanmış, kurul tarafından örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulması uygun görülen, öğretim sürecini desteklemek amacıyla hazırlanan basılı veya dijital kitaplar, eğitim materyalleri olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2021). Ders kitabı, eğitim programında yer alan kazanımlara, her seviye ve yaş grubuna, konuya, ilgi ve ihtiyaca, öğrenme-öğretme sürecine, yaşamın güncelliği ile sınıma boyutlarına uygun, olarak hazırlanmış ve bilgi verme amaçlı kullanılan basılı eğitim materyalleri olarak da tanımlanmaktadır (Demirel ve Kıroğlu, 2005).

Metin; Mantıklı bir düzenleme ile yerleştirme işleminin yapıldığı metin; kelimelerin ve cümlelerin bir araya gelerek belirli bir anlamı, bir örüntü ve bütünü, dilin kurallarına uygun olarak düzenlenmiş iletişim biçimini anlatmaktadır (Güneş, 2013).

Okuma; Metinlerin içeriğini duyu organları aracılığıyla algılayıp, anlamak ve yorumlamak için bilişsel süreçleri etkin kılan sürece okuma denir (Temizkan, 2009: 11).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Ders kitabı, içeriği öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından araştırma, inceleme ve değerlendirme süreci bitirilerek okutulması uygun bulunmuş, temel kaynak olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2015). Bu kitaplar, öğrencilere ve öğretmenlere eğitim süreçlerinde rehberlik eden önemli materyallerdir.

Ders kitapları hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin kolaylıkla ulaşabileceği ders materyalleridir. Türkiye’de ders kitapları 2003-2004 yılından itibaren öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Ülke genelinde öğretimde standartı sağlamak ders kitaplarıyla mümkün olmaktadır. Ders kitaplarının kullanılması bütün okullarda aynı içerikte dersler işlenmesini sağlamaktadır (Richards, 2001, akt. Serpil Özdemir 2021). Ders kitaplarının öğrencilere kazandırılmak istenen becerileri ve programın hedeflerini yansıtması bakımından birtakım niteliklere sahip olması gerekmektedir. Kitaplarda kullanılan metinlerin güncel hayatla ilişkili olması, öğrencilerin yaş ve gelişim özelliklerine uygun olması ve kitapların hazırlanması aşamasında disiplinler arası bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir.

Ders kitaplarının eğitim öğretim sürecinde öğretmen ve öğrencilere pek çok faydası vardır. Ders kitapları dersin amaçlarına ulaşmasında öğretmenlere bir çerçeve niteliğinde yol gösterir. Dersin planlanmasında, içeriği aktarırken nerede ne yapılması gerektiğine dair öğretmenleri yönlendirir (Küçükahmet, 2011). Öğrencilerin gelişim düzeyine uygun bilgilerin düzenli bir şekilde sunulmasını sağlayarak ders içinde öğretmeni takip etme kolaylığı sağlar. Öğrenciler ders kitaplarında yer alan hazırlık sorularıyla gelecek derslerde neler öğreneceğini görerek derse gerekli ön bilgilerle gidebilirler. Etkinlikler aracılığıyla öğrenciler üst düzey düşünme becerilerini de geliştirir.

Türkçe ders kitapları öğrencilerin dil becerilerini geliştirmesinde, okuma zevki oluşmasında ve zihin gelişimlerini sağlamada önemli işlevler görür. Bunları sağlamanın yanı sıra bireylerin etkili iletişim kurmasını, kendilerini daha iyi tanımalarını ve toplumsal

ilişkilerinde daha etkili olmalarını sağlar. Ana dil öğretiminde dil becerilerindeki gelişme bireylerin kişisel ve sosyal hayatına olan etkisiyle ders kitaplarının amaca ulaşması ve kalitesiyle doğru orantılıdır. Ders kitaplarında yer alan metinler değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını, okuma sevgisi ve bilincinin oluşturulmasını da sağlamaktadır.

2.1. Türkçe Ders Kitaplarının Özellikleri

- Metinler edebi, millî, kültürel ve ahlaki değerleri taşıyan, alanda kabul görmüş yazar ve eserlerden, Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türklerinin edebiyatlarından alınmalıdır.

- Metinler insani değerlere saygı göstermeli; bireylerin etik ve ahlaki gelişimine katkı sağlayarak toplumsal bilinçlenmesini desteklemelidir. İnsan onuruna ve bu değerlere aykırı unsurların metinlerde yer almaması önemlidir.

- Metinler her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

- Metinlerde öğrencinin düzeyine ve gelişimine uygun olarak nitelikli, anlaşılır ve sade bir dil kullanılmalıdır. Dilin sade ve anlaşılır olması, metnin daha kolay anlaşılmasını sağlayarak öğrenme sürecini destekler.

- Metinler üst düzey düşünme becerilerini geliştirir nitelikte olmalıdır.

- Metinlerde eğitim sürecine uygun olmayan ifadeler (argo, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğü bozulmayacak şekilde çıkarılmalıdır.

- Metinler dersin amaçları ve kazanımları ile örtüşmelidir.

- Metinler öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini destekler nitelikte olmalıdır.

- Metinler edebi değer taşımanın yanında bilimsel, geğerli ve güvenilir kaynaklara da dayanmalıdır.

- Metinler dil, anlatım ve iğerik yönünden Trkęenin güzelliklerini yansıtacak Şekilde olmalıdır.

- Dünya edebiyatından yapılan alıntılar eserlerin doğru anlaşılıp yorumlanması, metnin akıcılığı ve edebi değerinin korunması için doğru, üzerinde titizlikle ęalıřılmış ve nitelikli ęevirilerden alınmalıdır.

- Aynı yayınevine ait ders kitaplarında bir sınıf düzeyine ait metin, diğer sınıf düzeylerinde kullanılmamalıdır.

- Metinler iğeriğine uygun olarak ęeřitli görsellerle (afiş, fotoğraf, grafik, karikatür) desteklenmelidir. (MEB, 2019: 18).

Bu zellikler ders kitaplarında bulunması gereken özellikler olmakla beraber ęalıřma kapsamında bibliyoterapi yöntemiyle de rtmektedir.

2.2. Trkęe Ders Kitaplarındaki Temalar

Trkęe Dersi ğretim Programı'nda temalar ve ilişkili konu nerileri şu Şekilde yer almıştır (MEB, 2019):

Tablo 1

Türkçe Öğretim Programı'nda Bulunan Temalar ve Konu Önerileri

Temalar	Konu Önerileri
Birey ve Toplum	Barış Bireysel Farklılıklar Dayanışma Empati Misafirperverlik Toplumsal Kurallar Vatandaşlık
Millî Mücadele ve Atatürk	Cesaret Fedakârlık Milli Kimlik Vatanseverlik
Doğa ve Evren	Canlılar Çevrenin Korunması Doğal Afetler İklim Yer Yüzü
Milli Kültürümüz	Bayrak Büyüklerimiz Gelenekler İnsan İlişkileri Kültürel Miras Türkçe Yurdumuz
Vatandaşlık	Çalışma Emek Görev Bilinci Hukukun Üstünlüğü İş Birliği Özgürlük Paylaşma Sorumluluk Üretme
Sağlık ve Spor	Beden Sağlığı Beslenme Centilmenlik Öz Bakım Ruh Sağlığı Sağlıklı Yaşam Spor Kültürü Temizlik

Tablo 1'in devamı

Erdemler	Ahlak Alçak Gönüllülük Azim Dayanışma Dostluk Dürüstlük Güven İyilikseverlik Merhamet Sabır Sadakat Saygı Sevgi
Bilim ve Teknoloji	Bilim Okuryazarlığı Etik Girişimcilik İletişim Keşif ve İcatlar Merak Sosyal Medya Teknoloji Telif
Okuma Kültürü	Dijital Okuryazarlık Dil Sevgisi E-Kitap Eleştirel Okuryazarlık Kütüphaneler Okuma Alışkanlığı Okuma Sevgisi Yaratıcı Okuma
İletişim	Aile İletişimi Etkili İletişim İletişim Becerileri Kültürler Arasında İletişim Medya Okuryazarlığı Öğrenci Öğretmen İletişimi
Hak ve Özgürlükler	Bireysel Haklar Demokrasi Eğitim Hakkı İfade Özgürlüğü İnsan Hakları Özel Hayatın Gizliliği Temel Hak ve Özgürlükler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Tablo 1'in devamı

Kişisel Gelişim	Başarı Çatışma Yönetimi Girişimcilik Karar Verme Kendini Tanıma Motivasyon Özdenetim Özeleştiri Özgüven Özsaygı Sosyal Gelişim Yeterlilik Zaman Yönetimi
Zaman ve Mekân	Çevremiz Evimiz Geçmiş Şimdi Gelecek Okulumuz Sınıfımız
Sanat	Edebiyat Estetik Duyarlılık Geleneksel Sanatlar Müzik Özgünlük
Duygular	Yenilikçi Düşünme Bağışlama Duygu Yönetimi Heyecan Kaygı Korku Mutluluk Sevgi Üzüntü Yalnızlık
Çocuk Dünyası	Çocuk Kültürü Dijital Oyunlar Eğlence Geleneksel Çocuk Oyunları Hayal Hobiler Keşif Merak Sokak Oyunları

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019) temalarla ilişkili olarak şu açıklamalar yer verilmiştir:

- Türkçe Dersi Öğretim Programı her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülecek şekilde yapılandırılmıştır. Bu temalardan; “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temaları zorunlu olarak her sınıf düzeyinde işlenmesi gereken temalardır. Diğer temalar ders kitabı yazarları tarafından belirlenecek olan seçmeli temalardır.

- Tüm sınıf düzeylerinde her temada 4 metin kullanılacaktır. Bu metinlerin 3'ü okuma, 1'i dinleme/izleme metnidir. Böylece ders kitabında toplam 32 okuma ve dinleme/izleme metni kullanılacaktır.

- Her sınıf düzeyinde temalara uygun 8 serbest okuma metnine yer verilmelidir. Bu metinlerle beraber ders kitabında toplamda 40 metin yer alacaktır.

- Metin türleri 3 ana başlık altında oluşturulmuştur: Bilgilendirici, hikâye edici, şiir. Temalarda, hangi metin türlerinin yer alacağı ders kitabı yazarının/yazarlarının tercihine göre belirlenecektir.

2.3. Türkçe Ders Kitaplarının Bibliyoterapideki Yeri ve Önemi

Bireyler yaşamlarında çevresindeki olayları, gözlemledikleri durumları kendi hayatlarıyla bağdaştırmış ve ders çıkarmışlardır. Bunun sonucunda da duygu, davranış ve tutumlarında değişimler meydana gelmiştir. İnsanların yeni durumları deneyimlemeleri yaşantıları sonucu olduğu gibi dolaylı yollardan da olabilir. Kitaplar aracılığı ile yazarla iletişim içinde olan bireyler daha önce hiç karşılaşmadığı olaylar karşısında nasıl davranacağı, problemlere nasıl çözüm önerisi üreteceği ve farklı bakış açısı ile durumları nasıl değerlendireceği hususunda bilgi sahibi olmaktadır. Ortalama yaşam süresinin sınırlı olduğu düşünüldüğünde bireylerin hayatında tüm olayları ve durumları tecrübe ederek yaşamasına imkân yoktur. Bireyler özellikle kitaplardan gözlemledikleri değerlendirmelerle kendilerini şekillendirip günlük hayatta karşılaşılabileceği problemleri öngörebilir ve çözüm

üretebilir (Yeşil, 2021) Kitaplar, kelimelerin kuvveti ve edebiyatın hayat ile etkileşimiyle insanlara farklı yaşamları gösterip ruhen rahatlamlarını ve iyileşmelerini sağlayabilir hatta kötüleştirmelerini de engelleyebilir. Bundan dolayı da her bireyin kitapla bilinçli olarak karşılaştığı okul dönemi ve Türkçe dersleri çok önemlidir. Türkçe dersi ve metinlerin öğretim düzeylerinde ortak ders olarak işlenmesi bibliyoterapi yönteminin uygulanabilmesi dersin etkisinin artırılması öğrencilerin öğrenme süreçlerine olumlu katkılar sağlar. Türk eğitim sistemindeki her birey öğrencilik yıllarında Türkçe dersi almaktadır bu da bibliyoterapinin uygulama alanını genişletmektedir. Özellikle dönemin getirdiği bazı bedensel değişimlerle birlikte psikolojik problemlerinde ortaya çıktığı ergenlik sürecinde Türkçe ders kitapları öğrencilerin hemen hemen hepsinde bulunmaktadır. Bu kitaplar öğrencilerin karşılaşılabileceği sorunlara yönelik içerikleri ile dönemde oluşabilecek sorunları engelleyebilir, çocukların bu dönemin getirilerine uyum sağlayarak sosyal ve duygusal olarak sağlıklı bireyler olmalarını da destekler (Doğanay, 2019).

2.4. Bibliyoterapi Nedir?

Yunanca biblio (kitap) ve therapeia (terapi) sözcüklerinden oluşan “kitapla sağaltım, iyileştirme, tedavi” anlamlarında kullanılan bibliyoterapi okuyucu ve kitap arasındaki etkileşim sürecidir. Bibliyoterapi yönteminde, bireylerin problemlerini çözmek ve ortaya çıkabilecek sorunlara önlem almak kitaplar aracılığı ile yapılmaktadır (Doğanay, 2019). Bibliyoterapi, kitaplardaki kahramanlar ile bireyin özdeşim kurarak kendi duygu ve düşüncelerini keşfetme sürecidir (Büyüksakallı, 2022).

Bibliyoterapi süreci okuma zevkinden de öte bir okumayı içermektedir. Okuyucunun kendisini tedavi edebileceği, kendisinin başa çıkamadığı durumlarda da bir danışman yardımıyla sorunları çözebileceği bilinçli kitlelerin yöntemidir. Bu yöntem kitapların gücünü kullanmanın planlı bir yol göstericisidir. Doğru bireyle, doğru zamanda, doğru kitabı buluşturarak bireyin gelişimine destek olmaktadır (Philpot, 1997, akt. Öner, 2007).

Bibliyoterapi yöntemi eğitim kurumları, psikolojik danışma merkezleri, klinik ortamları gibi çeşitli yerlerde sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (Bulut, 2010). Bireyin

motivasyonunu güçlendirmek ve yanlış tutumlarını değiştirmek için bir danışman eşliğinde makale, broşür, kitap okuma ödevleri verilir (Wolberg 1967:578, akt. Yılmaz, 2014).

Kitaplar insan hayatının bir parçası olarak bireylerin yaşamlarının tamamında etkili olur. Birey okuduğu kitaba kendini vererek kitapla bir bağ kurup uzun süre kitaptan etkilenebilir. Etkisi altında kalınan bu kitaplar bireylerin geçmiş ve gelecek yaşantılarına kaynak oluşturabilir (Kinney, 2018). Bibliyoterapinin de bir parçası olan bu kitaplar aracılığıyla bireylerin davranış ve tutumları etkilenir, bunların etkisi ile şekillenmesi ya da değişmesi bütünsel gelişimi etkiler. (Marlowe ve Maycook, 2000: 329). Kitapların bilişsel, duyuşsal ve diğer gelişim alanlarındaki bu etkileşim süreci; bireylerin zihinsel veya fiziksel anlamda olumlu etkiler oluşturduğu bibliyoterapi ile eş zamanlı olarak ilerlemektedir. (Doll ve Doll, 1997: 6; Akt, Topuzkanamış ve Uysal, 2010: 885).

2.4.1. Bibliyoterapinin Tarihçesi ve Gelişimi

Araştırmacılar ve eğitimciler kitapların, bireylerin uyum sağlama sürecine yardımcı olmakla beraber bazı sorunların üstesinden gelmelerinde de etkili bir araç olarak kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. Kitapların bu işlevle kullanılmasını “bibliyoterapi” kavramı ile açıklamışlardır. Gelişim süreci Eski Yunanlılar ve Romalılara kadar uzanmakta olan bibliyoterapinin M.Ö. 300 yıllarında bir kitabede, okuma için “İnsanın Ruhunun İyileştirildiği Yer”, “Ruhun Gıdası” gibi kavramlar yer almaktadır. Yunan Tarihçi Diodorus ve Aristoteles gibi düşünürler okumanın ruha faydasından, okumanın bireyde tedavi edici etki yarattığından ve Eski Yunan’da kütüphanelerin bunlara katkısından bahsetmişlerdir (Zaccaria and Moses, 1968:12; Akt: Erdemir, 2016:14). Kitapların tedavide kullanımı ile ilgili orta çağda da kayıtlar bulunmuştur. Kahire’de bulunan Al-Mansur Hastanesi’nde Kuran tıbbi tedavi yöntemi olarak kullanılmıştır. Tüm bu gelişmeler 19. yüzyılın başlarında Amerika’ya yayıldı. Bibliyoterapinin Amerika’daki öncüsü Benjamin Rush, okumayı ve kitapları ruhsal hastalıkların tedavisinde bir araç olarak kullanmayı terapi sürecinin bir parçası olarak görmüştür (İlter, B. 2015:52). Rush vermiş olduğu bir konferansta hastanelerde yatan hastaların eğitimi ve eğlenmesi için kütüphane bulundurulması gerektiğini söylemiştir (McCullis, 2012). Benjamin Rush, iki ayrı alanda okuma önerisinde bulunmuştur. Birincisi hastaların eğlenmesi amacıyla okuyacakları seyahat kitapları ve roman türündeki kitaplar, ikincisi ise felsefe, ahlak ve din konuları ile güncel olayları ele

alan bilgilendirici metin türündeki kitaplardır. Rush, bu stratejilerin okuma materyalinin terapötik olarak etkililiğini arttıracığını söylemiştir (Jack ve Ronan, 2008).

Başka bir gelişme ise Amerikalı Doktor John Minson Galt'ın yazdığı akıl hastalarının ruh sağlığını iyileştirmede okumanın yararları olarak listelediği “Akıl hastalıkları için okuma, hobi ve eğlence” dir (Rubin, 1978: 13-197; Akt: Yılmaz, 2015:25). Metninde yer alan okumanın faydaları şu şekildedir:

1. Hastayı sosyal etkinlikler, hobiler veya yaratıcı aktivitelerle destekleyerek kaliteli zaman geçirmesini sağlar,
2. Akıllı meşgul ederek gerçek dışı olguları ve hastalıklı fikirleri kovması, dikkat dağıtıcı aktivitelerle zihnin olumlu düşüncelere yöneltir,
3. Hastalara bilişsel ve duyuşsal yönlerini geliştirecek eğitim verir,
4. Okuma materyalinin sağlanmasında hastane personeliyle olumlu iletişim kurulmasını sağlar,
5. Okuma sürecinde kitaplar hastaların mutlu ve meşgul olmalarını ve zihinsel aktifliği sağlayarak stres ve kaygıyı azaltır, duygusal dengeyi destekler. Onları daha yönetilebilir duruma getirerek kendilerini daha iyi hissetmelerine katkıda bulunur. (Weimerskirch, 1964).

Amerika Birleşik Devletleri'nde Birlik Mezhebi (Unitarian Church) rahiplerinden Samuel Crother bibliyoterapi kavramını bir terim olarak kullanılmıştır. Crother bibliyoterapiyi “Bir kitap etrafında toplanılmasıyla sorunları olan insanların tedavi edilmesi.” olarak tanımlamıştır (Corthers, 1916: 295-197; Akt: Yılmaz, 2015:26). Okuma yoluyla iyileştirme, kütüphaneciliğin de bir parçası olmuş New York Halk Kütüphanesi 1920'lerde okuma materyallerinin iyileştirme amaçlı kullanımına çalışmalarında yer vermiştir (Dankowski, 2017). Bireyler üzerinde iyileştirici etkisi olduğu düşünülen kitapların incelenmesi ve listelenmesinde kütüphaneler de yardımcı olmuştur. 1930'da Dr.

William K. Menninger psikolojik sorunların bireylerin yaşam kalitesini olumsuz etkileyebileceğini vurgulayarak, bu sorunlarla baş etme yollarını “İnsan Aklı” kitabını yayınlamıştır (Rubin, 1978:14; Akt: Yılmaz, 2015:27). Menninger kitabında sorunlarla başa çıkma yollarını iletişim, farkındalık, pozitif düşünme gibi kavramlar ile açıklamış bibliyoterapinin amaçları, tedavi planının nasıl uygulandığı ve nasıl reçete edilmesi gerektiği ile ilgili bilgilere yer vermiştir (Bulut, 2010a:48). Karl Menninger kardeşi William Menninger ile edebiyatın psikoloji alanında kullanımına yönelik çalışmalarını sürdürdüler. Bibliyoterapinin terapi amaçlı kullanılması kişisel gelişim kitaplarının tedavi programı olarak önerilmesini sağladı (Yılmaz, 2015:28).

Bibliyoterapi ile ilgili ilk kez çocuklara yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bibliyoterapinin çocuklarda sosyal uyum problemlerini, nedenlerini ve çözüm önerilerini geliştirmede nasıl etki sağladığı araştırılmıştır. Daha sonra 1950’li yıllarda Shrodes, edebiyat ve bibliyoterapinin psikolojik temellerini ortaya koyan doktora tezini yayınlamıştır. Edebiyatın psikolojik etkilerini açık bir şekilde ortaya koyan Shrodes’e göre bibliyoterapi şu maddelerden oluşmaktadır (Jones, 2006: 25):

1. Kişi ve olaylarla özdeşleşme
2. Empati kurarak kendini başkalarında görme (yansıtma)
3. Okuyucunun olumsuz ve rahatsız edici duygulardan arınması, rahatlaması (katarsis)
4. Özyeterlilikleri konusunda farkındalık kazanma (içgörü)

Alan ile ilgili araştırmalar incelendiğinde bibliyoterapinin tarihsel süreç içinde birçok çalışmaya konu olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışmalar, bibliyoterapinin etkilerini ve uygulama alanlarını ortaya koymuştur.

1940’lı yıllarda bibliyoterapinin teorik altyapısını ele alan bilimsel yayınlar; 1950’lerde ise tezler yazılmaya başlanmıştır. Günümüzde uygulama alanı genişleyen

bibliyoterapi, eğitim ortamlarında da işlevsel bir araç olarak kullanılabilir. Öğrencilerin düşünme, sorgulama, sorun çözme gibi zihinsel becerilerini ve karar verme, savunma gibi zihinsel bağımsızlık becerilerini geliştirmelerine yardımcı bir ortamda olmaları; öğretmenlerin kişisel gelişim kavramıyla ilgili daha bilinçli olması, pedagojik formasyon ile ilgili derslerin eğitimlerini alarak mesleğe başlamaları ve öğretim programlarının esneklik sağlayıcı nitelikte olması bibliyoterapinin okullarda uygulanmasını kolaylaştırmaktadır (Rubin, 1979: 241-242; Akt: Erdemir, 2016:15).

2.4.2. Bibliyoterapinin Türleri

Bibliyoterapi, tarihsel süreç içerisinde farklı yaş ve gelişim özelliklerine göre; farklı amaçlar doğrultusunda kütüphaneciler, uzman psikiyatristler ve eğitimciler tarafından uygulanmıştır. Değişen uygulama alanları ile farklı alanlara ayrılan bibliyoterapi farklı değişkenler dikkate alınarak daha etkili ve hedef odaklı bir şekilde sınıflandırılmıştır.

Brewster'e, (2007: 174-175; 2008: 117) göre bibliyoterapi türleri şunlardır:

Bireysel Yönetim (self-help); Bireylerin düşünce ve davranış kalıplarını değiştirmelerine yardımcı olmak için kullanılan bilişsel davranışçı terapi tekniklerinin yer aldığı kitapların kullanımı ile bireyin kendi kendine yardım sürecidir.

Resmi Olmayan (informal); Roman, hikâye, masal, biyografi gibi materyallerin kütüphaneciler ya da danışmanlar tarafından önerilmesi, sürecin etkisini artırma üzerine kurulu bibliyoterapi biçimidir.

Yaratıcı (creative); Okul psikolojik danışmanları, kütüphaneciler veya diğer profesyonellerin önerdiği hikâye, roman, masal, fabl gibi kurgusal metinlerin bireylerin sosyal ve iletişim becerilerini geliştirmede grup tartışmalarının kullanımını esas alan bibliyoterapi biçimidir.

Rubin'e (1979: 242) göre bibliyoterapi türleri şunlardır:

Geleneksel/Kuramsal Bibliyoterapi; Hastaların psikolojik tedavi sürecinde hastanede boş vakti değerlendirmek, bilgi edinmek, öğrenmek ve sosyalleşmek için kullandıkları bibliyoterapi türüdür. Kitapların, basılı gazete ve dergilerin, süreci yönlendirici teknolojik araçların doktorlar aracılığıyla hastalarda kullanılmasını içermektedir.

Klinik Bibliyoterapi; Duygusal ve davranışsal sorunlar yaşayan bireylerin birbiriyle etkileşim içinde bir grup danışanla davranış değiştirmek, motivasyonu artırmak ve var olan sorunları çözmek amacıyla kullanılan bibliyoterapi türüdür.

Gelişimsel Bibliyoterapi; Psikolojik olarak sağlıklı bireylere kütüphane görevlisi, öğretmen, rehberlik ve psikolojik danışman uzmanları tarafından uygulanan bibliyoterapi; bireylerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmek ve kendini gerçekleştirmelerini sağlamak için kullanılan bir türüdür. Bibliyoterapi bu uygulama şekliyle bireylerin genel iyilik hallerini ve yaşam kalitelerini artırmaya yönelik bir araç olarak değerlendirilmektedir.

Bireylerin yaşamları boyunca karşılaştıkları belirli gelişimsel görevlerin önemini vurgulayan Robert Havighurst'ün geliştirdiği gelişim görevleriyle bir işlevde kullanılan gelişimsel bibliyoterapi ilişkilendirilebilir. Bireyin yaşamında belli bir zaman diliminde ortaya çıkan başarıyla gerçekleştirildiğinde daha sonraki görevlerde olumlu yaşantılara, başarılmadığı durumlarda ise sonraki görevlerde olumsuz yaşantılara ve zorluklara neden olan gelişim görevi eğitim ve öğretim süreci için oldukça önemlidir. Eğitim için en önemli noktalarından biri ise önceki gelişim görevleri başarıyla atlatılmadığında sonraki görevlerde zorluklar yaşanmasıdır. Bu yaklaşımda öğretim zamanının gelmesi için fiziksel hazırlık, bilişsel hazırlık ve psikolojik hazırlık evrelerinin başarıyla tamamlanmış olması gerekmektedir. (Havighurst and Teachable Moment, 2015).

Öner'e (2007: 140-141) göre gelişimsel bibliyoterapi edebiyatın kullanımı ile doğrudan ilişkilidir. Gelişimsel bibliyoterapi sağlıklı, sosyal ve duygusal yönden normal bireylerin gelişim sürecinde önleyici rehberlik hizmeti kapsamında potansiyel sorunların önüne geçmeyi hedefler.

Kitapların yaşamdaki etkilerini en iyi gözlemleyenler genellikle eğitimcilerdir . Aldıkları eğitim ve edindikleri tecrübeler sayesinde öğrencilerine kitap önerilerinde bulunmaları onların sağlıklı bir şekilde gelişimlerini tamamlamalarında büyük bir öneme sahiptir. Özellikle edebiyatla ve kitaplarla iç içe olan Türkçe öğretmenleri bireyin gelişim özelliklerine göre kitap seçiminde kendine özgü bir gelişim sergilemiş, bu anlamda bir uzman görevi üstlenebilecek donanımlara sahip olmuştur. Bireyin hayatın gerçeklerini kavramasında edebiyatın yaşamın içine ayna tutarak olayları ve durumları yansıtması etkili olmaktadır. Birey edebiyat aracılığıyla duygu ve düşüncelerini yeniden düzenleyerek, yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebilir, yeni bakış açıları kazanabilir. Büyük bir değişimin başlangıcı olarak bireylerin içsel dünyalarını keşfetmelerine yardımcı olur . İnsanların çok farklı nedenlerle kitaplara yönelmesi bibliyoterapinin edebiyattan bağımsız bir alan olmadığını, bireylerin duygusal ve psikolojik iyileşmesinde edebiyatın terapötik etkisinin olduğunu göstermektedir.

2.4.3. Bibliyoterapinin Amaçları ve Faydaları

Bireyin iyileşme sürecine kitapları dâhil ederek buradaki ana karakterler aracılığıyla kendi duygu ve düşüncelerini keşfetmesini sağlayan bibliyoterapi edebiyat ve psikolojinin ortak noktasında yer alır.

Bibliyoterapinin amaçları arasında önleme, empati kurma ve problem çözme gibi konular vardır. Önleyici çalışmalar bireyin ergenlikte karşılaşacağı fiziksel ve psikolojik değişimler, hayatın olağan akışında başına gelebilecek alışılmadık ve olumsuz durumlarda neler yaşanabileceği gibi konularda karşılaşabilecek sorunları önceden fark ederek buna yönelik gerekli çalışmaların yapılmasını hedefler. Empati kurma ya da diğerlerini anlama bireylerin hem kendilerini anlayabilmeleri hem de çevrelerindeki insanların onları daha iyi anlayabilmeleri hususunda etkili olmaktadır. Bibliyoterapide problem çözme akran ilişkilerinde yaşanan problemler (akran zorbalığı), ebeveynlerle yaşanan problemler, korkularla yüzleşebilme ve stresi yönetebilme gibi yaşamın içinde yer alan zorluklara dair çözüm yolları gösterebilmeyi hedefler (Taşçılar, 2017:38).

Watson 'a (1980) göre bibliyoterapinin amaçları Şunlardır:

- a) Bireyin problem çözme becerilerini geliştirerek probleme farklı bakış açıları getirmesini sağlamak, özümelerin alternatifi olduğunu göstererek eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek.
- b) Problemlerle ilgili rahatça konuŐup tartıŐmak için ifade özgürlüğü tanımak.
- c) Olumlu ve yapıcı düŐünmeye teşvik etmek.
- d) Bireyin yaşadığı problemlerle başkalarının yaşadığı problemler arasında benzerlikleri görmesini sağlayarak yalnızlık ve soyutlanma duygusundan uzaklaŐmasını sağlamak.
- e) Bireyin objektif öz değerlendirme yapmasını teşvik etmek ve kendini tanınmasını sağlamak.
- f) Zihinsel ve duygusal olarak rahatlamasına olanak sağlamak.

Lucas ve Soares (2013) öğrenci ve öğretmen arasındaki etkileşimi güçlendiren, sınıflarda karŐılaŐılan sorunları azaltan, grup çalışmalarını destekleyen, hoşgörü ve saygı ortamı yaratan, eleştirel okuma ve yaratıcı düşünme becerilerini geliŐtiren bibliyoterapinin eğitim sürecine yardımcı bir yaklaşım olduğunu belirtmektedir. Kişilerarası uyumu artırırken empati becerisini geliŐtirmeye yardımcı olmakta, bireyin kendini anlamasını ve ifade etmesini sağlamaktadır. Bireylere hem duygusal zorluklarla başa çıkma açısından hem de bilişsel değişimler açısından fayda sağlayan bibliyoterapi, bireylerin düşünme ve anlama becerilerini, kendilerini ifade etme yeteneklerini de geliştirir.

Prater vd. (2006), bibliyoterapinin faydalarını dört maddede Şöyle sıralamaktadır:

Bibliyoterapi bireylerin problemlerini ve olumsuz düşüncelerini özgürce ifade edebilmelerini sağlar. Bireylerin karşılaştıkları travmatik olayların üstesinden gelmek yerine

duygularını baskılayan bir tutum sergilemeleri reddetme stratejisi kullandıklarını gösterir. Bu durumda kitaplar bireylerin problemlerle başa çıkmasında destek olarak fayda sağlayacaktır (Inman Bloss, Marlow ve Bernard, 2000).

1. Bibliyoterapi, bireylerin içinde buldukları ruhsal durumları hikâyede geçen kahramanlar aracılığıyla yansıtmalarına destek olur. Bireyler kendilerini güvende hissederek özdeşim kurdukları kahramanlar vasıtasıyla kendi iç dünyalarını çözümleyebilirler (Prater vd., 2006:6).

2. Bibliyoterapi, bireylerin problemlerini çözmek için kullanabilecekleri bir yardım sürecidir. Bireylerin problem çözme becerilerini geliştirirken farklı ve yeni durumlara uyum sağlamalarına da yardımcı olmaktadır.

3. Bibliyoterapi kaygı ve stresi azaltma, rahatlamayı artırma yönünden de fayda sağlayıcıdır. Bireyler okuma sonrasında empati becerileri ile kendilerine ve başkalarına ilişkin farkındalık sağladıklarında başkalarının da yaşamında benzer problem durumlarıyla karşılaştıklarını keşfederler ve duygusal bir eşdeğerlik yaşarlar.

4. Bibliyoterapi yöntemi, bireylerin sorunlarına farklı çözümler önermek, yeni değerler, tutumlar ve davranışlar geliştirmek için yeni ve eğlenceli bir yol sunmaktadır.

İyi temeller üzerine yapılandırılmış bir bibliyoterapi sürecinin, bireyde bilişsel değişimleri olumlu yönde etkileme konusunda yararlı olabileceği çeşitli bilimsel içeriklerle desteklenmiştir (Jacob ve Guzman, 2016). Bu tür programlar, bireylerin düşünce kalıplarını olumlu yönde değiştirmelerine olanak sağlayarak , psikolojik iyilik hallerini geliştirmektedir.

Bibliyoterapinin bilişsel değişimler açısından yararları şunlardır (McCuliss, and Chamberlain, 2013: 15):

- Bireylere kendisi ve başkalarıyla iletişiminde uygun yollar gösterir.

- Planlı hareket için teşvik eder.
- Karar verme, problem çözme, eleştirel düşünme, sorumluluk alma gibi zihinsel ve zihinsel bağımsızlık becerilerini etkin hale getirir.
- Okudukları karakterlerin yaşamından dolayı tecrübeler sağlar.
- Kişinin kendi duygu ve düşüncelerinin farkında olmasını sağlar.
- Bireye farklı insan davranışları, duyguları ve tavırları hakkında içgörü kazandırır.

Bibliyoterapinin duygusal farkındalık değişimi açısından faydaları şunlardır (McCuliss, and Chamberlain, 2013: 14; Cornett ve Cornett, 1980: 13, akt. Şahin, 2019):

- Bireyin farklı benlik algısı geliştirmesini sağlar.
- Bireylerin olumlu örnekleri içselleştirmesini sağlar.
- Bireyin empati becerisini geliştirir.
- Sabırlı ve hoşgörülü bireyler olmayı sağlar.
- Yaşanılan toplumun değerlerine farkındalık sağlayarak bireyin sosyal kabul gören davranışları edinmesine yardımcı olur.
- Bireyin olumsuz tutumlarını değiştirmesini sağlayarak yeni ilgi alanları oluşturur.

2.4.4. Bibliyoterapinin Sınırlılıkları

Bibliyoterapi ne kadar kolay ulaşılabilir ve ekonomik olsa da bazı incelikleri de bulunmaktadır. Doğru kitap, doğru kişi ile doğru zamanda üçlemesinin bir araya getirilmesi çok önemlidir. Bu grupta doğru olmadığında bibliyoterapi birey üzerinde etkili olmayabilir ve istenilen amaca ulaşamayabilir. Yanlış zamanda yanlış kitap seçimi bu süreci olumsuz etkileyebilmektedir. Süreçteki olumsuz etkileri azaltmak ve önlemek için bireyin var olan problemleriyle ilgili daha dikkatli değerlendirmeler yapılmalıdır.

Her bireyin okuduklarını algılamalarını etkileyecek çeşitli ön yargıları olabilir. Bu ön düşünceler okudukları kitaptaki karakterleri tanımlamasını engelleyebilir. Birey başlangıçta süreç için istekli olmasına rağmen yaşadığı bazı duygusal değişimler dolayısıyla bibliyoterapi sürecinde yer almak istemeyebilmektedir. Her bireyin ihtiyaçları ve deneyimlerinin farklı olması bibliyoterapinin herkeste ya da her problemde çözüme ulaşamayacağını göstermektedir.

Bibliyoterapinin sınırlılıkları şu şekilde sınıflandırılabilir:

Danışan/Birey Nedenli Sınırlılıklar (Gladding ve Gladding, 1991: 11-12; Hayati, 2002: 3-4):

- Bireyin yanlış özdeşim kurup süreçte ön yargılarıyla değerlendirmeler yapması,
- Okuduklarında kahramanın karakterini tam olarak çözümleyememesi ya da gereken önemi vermemesi,
- Kahramana saplantılı duygular besleyerek kahramanı düşmanı olarak görmesi,
- Bireyin deneyimlerinde duygusal ve sosyal boşluk olması,
- Bireyin yaşadığı olumsuz deneyimlerin yonteme olan güvenini yitirmesi,

- Bireyin inkâr edici bir tutum sergilemesi.

Uygulayıcı/Danışmandan Kaynaklı Sınırlılıklar (Gladding ve Gladding, 1991:11):

- Danışanın gelişim düzeyi, ilgi ve ihtiyaçlarını belirleyememe,
- Danışmanın gelişim psikolojisine ait ilkelere yeterli düzeyde hâkim olmaması,
- Danışmanın bibliyoterapi süreciyle ilgili yeterli bilgiye sahip olmaması ve süreci iyi yönetememesi,

- Önerceği okuma materyalleriyle ilgili öncesinde yeterli bilgiye sahip olmaması,

- Danışmanın bireye öğüt verici bir şekilde yaklaşması ve yanlış iletişim kurması.,

Yöntemin kendisinden kaynaklanan sınırlılıklar

- Danışmanın ya da bireyin okumaya isteksiz olmaları,

- Bibliyoterapinin tartışılması için uygun ortamın sağlanamaması,

- Var olan sorunla ilgili okuma metnine ulaşamaması,

- Yöntemli ilgili nitelikli kitapların olmaması,

• Bibliyoterapinin uzman yardımı gerektiren ciddi duygusal bozukluklarda kullanılmaya çalışılması gibi hususlar bibliyoterapi yönteminin kendisinden kaynaklı sınırlılıklardır.

2.4.5. Bibliyoterapi Süreci

Bibliyoterapi süreci karşılıklı iş birliği ve etkileşimi gerektirir. Sürecin başarıya ulaşması için danışman ve birey arasında güçlü bir iletişimin kurulması gerekmektedir. Bu süreç bireyin sorunlarını rahat ve güvenli bir ortamda paylaşmasına böylece, kişisel duygularını ifade etme fırsatı bularak içsel dünyasını keşfetmesine yardımcı olur (Wolpow ve Askov, 2002, akt. Bulut, 2010). Shrodes (1949, akt. Afolayan, 1992) bibliyoterapi sürecini klasik psikoterapide olduğu gibi özdeşleşme, katarsis ve içgörü biçiminde tanımlar. Halsted (2002) ise bu modele ek olarak bireylerin öğrendikleri bilgileri ve deneyimleri daha geniş bir bağlamda uygulamalarına olanak sağlayacak dördüncü aşama olan genelleştirme aşamasını sürece dâhil eder.

Özdeşim Kurma; Bilinç dışındaki ortak bir süreçle bütünleşerek benzerlik taşıyan “özdeşleşme” basit bir taklit değil derinlik taşıyan bir kavramdır. Bu kavram psikolojiye Freud tarafından kazandırılmıştır. Bibliyoterapi sürecinde bu evre bireyin metindeki kahramanla ilişki kurmasıyla başlamaktadır. Bu ilişki kitap kahramanı ile özdeşim kurmasını sağlayan bireyin aynı zamanda kendini tanımasını da sağlar. Bireyin yaşadığı problemlerin yalnızca kendi başına gelmediğini, başkalarıyla ortak deneyimler yaşadığını görmesi olumsuz düşünce kalıplarından arınmasını ve sosyal bağlantılarını güçlendirmesini sağlayacaktır. Bireyin kendi hayatı ile kitaptaki kahramanın hayatı arasında kurduğu bağ bakış açısında farkındalık yaratmaya başlayacaktır. Bu evreden sonra danışman bireyin duygu ve düşüncelerini ortaya koymasına yardımcı olur. Bu aşamanın başarıyla tamamlanması için bireye şu sorular sorulabilir:

- Bu hikâyede kendinle hangi karakter arasında benzeşim kurdun?
- Karakterler kendi hayatında yer alan birilerini anımsatıyor mu?
- Okuduklarında yer alan kahramanlardan hangisi gibi olmak isterdin?
- Okuduğun kitapta en beğendiğin bölüm hangisiydi?

- Okuduğun kitapta hangi bölümü değiştirmek isterdin? (McCuliss ve Chamberlain, 2013: 28, akt. Erdemir, 2016).

Arınma (katarsis); Bilinç dışına itilen olayların bilince çıkarılması olarak tanımlanan katarsis ruhun temizlenmesi ve duygusal iyileşmedir. Sürecin bu aşamasında birey özdeşleştiği kahramanla duygusal bağlar kurmaya başlar. Özdeşim kurduğu kahramanın duygu ve düşüncelerine dair tecrübeler elde edip olayların nedenleri ve sonuçları hakkında bağlantı kurar (Halsted, 2002). Kitaptaki kahraman sorunlarını çözdükçe bireyler de kendi sorunlarına ilişkin duygusal bir boşalım yaşayacaktır (Sullivan and Strang, 2002-2003). Bundan sonra birey tanıyamadığı, unuttuğu, bastırıldığı, anlam veremediği duyguları açığa çıkarmaya başlayacaktır.

İçgörü; Duygularını fark eden ve metindeki kahramanın sorunlarını çözdüğünü gören birey problemlerin kalıcı olmadığını ve çözülebileceğinin farkına varır. Kitap kahramanı birey için rol model olur. Birey olayların öncesi ve sonrası arasındaki dinamik ilişkiyi keşfederek kendini karakterin yerine koyar ve farklı bakış açılarıyla sorunları değerlendirir böylece daha yaratıcı ve etkili alternatif çözümler üretmeye başlar. Bu aşamadaki en önemli gelişme ise bireyin davranış ve tutumlarında meydana gelen olumlu değişimlerdir. Birey bu değişimleri kendi hayatına uygulayabilirse zorluklara çözüm bulma konusunda cesaretlenir, umutlanır ve problemlere farklı çözüm yolları geliştirebilir. Bu aşama bireyin hayatına, yaşadıklarına ve sorunlarına kendi içinde bir bütünlüğe ulaşarak içgörü kazanmasıyla tamamlanır (Öner ve Yeşilyaprak, 2006: 562).

Genelleştirme; Son evre olan genelleştirmede birey benmerkezci düşüncelerinden, ötekileşme ve yabancılaşma gibi olumsuz hislerinden, kendisinin anlaşılmadığı ya da acılarının paylaşılmadığı yalnızlık hissini azaltarak, başkalarıyla daha güçlü bağlar kurmasına yardımcı olur (Heath vd., 2005: 568). Empati duygusu gelişen birey benzer problemlerin farklı kişiler tarafından da yaşadığını anlar. Bu aşama daha çok olayları ve problemleri daha iyi analiz edip yorumlayabilen bireylerin ulaşabileceği bir aşamadır (Bal, 2018).

2.4.6. Bibliyoterapinin Okul Ortamında Uygulanması

Bazı bibliyoterapi türlerini uygulamak için uzman olmayan kişiler de süreçte danışman rolünü üstlenebilmektedir. Özellikle okullarda eğitim bilimleri derslerini almış, çocukların yaş ve gelişim özelliklerine göre ilgi ve ihtiyaçlarını bilen, bireysel farklılıkları dikkate alan öğretmenler uygulama aşamasında başarılı birer danışman olarak görevlerini yerine getireceklerdir. Ancak bu öğretmenlere sorun çözme, kusursuz ve mükemmel bir danışman olma gibi zorunluluk olarak yüklenecek bir rol ya da görev olmamalıdır. Bibliyoterapi okullarda amaç olarak değil bir araç olarak kullanılmalıdır. Bu yöntemin uygulanması aşamasında, uygulama yapacak bireyler ve kullandıkları materyaller bazı özelliklere sahip olmalıdır. Bu özellikler iki kategoride toplanabilir.

Bibliyoterapi Yöntemini Uygulayacak Kişilerin Özellikleri:

- Uygulayıcı, bu eğitimi almış ya da yöntem hakkında gerekli bilgi ve donanıma sahip kişilerden seçilmelidir.
- Uygulayıcı bir psikiyatrist, psikolojik danışman, kütüphanelerde hizmet veren bir kütüphaneci ve eğitim öğretim sürecinin kritik öğelerinden olan öğretmenler olabilmektedir (Yusuf ve Taharrem, 2008).
- Uygulayıcı bu süreci yönetebilme yetkinliğine sahip bir kimse olmalıdır.
- Uygulayıcı etkili dinleme becerilerine sahip ve çocuklarla iletişim kurmada zorluk yaşamayan, onları sabır göstererek dinleyecek ve sorunlarını anlayabilecek güven verici birisi olmalıdır.
- Uygulayıcı, empati kurabilme yeteneğine sahip farklı alanların uzmanları ile disiplinler arası çalışabilecek yeteneğe sahip olmalıdır.

- Uygulayıcı başkalarına hoşgörü ile yaklaşan, dürüst, sorumluluk alabilen, uyumlu davranabilen yeterliklere sahip olmalıdır (Halsted, 2009:110).

1. Bibliyoterapi Yönteminde Kullanılabilecek Materyallerin Seçimi

- Aşırı uzun ve anlaşılması zor bir kitap olmamalı.
- Kitaptaki görsel ve yazınsal öğeler birbirini desteklemeli, bireyin zevk almasını sağlayabilecek edebi değere sahip olmalı ve metinle daha derin bir bağ kurmasına yardımcı olmalı.

- Kitap bireyin ihtiyacı göz önünde bulundurularak seçilmeli, içgörünün gelişmesine yardımcı olmalı.

- Bireyin yaşadığı problemlere alternatif yollar bulmasını desteklemeli.

- Kitap kahramanının yaşadığı sorunlar ve bunların çözümü gerçekçi ve mantıklı olmalı.

- Kahramanlar çok yönlü olmalı ve tüm yönleriyle tanıtılmalı (Health, vd. 2005).

Maich ve Keans (2004) kitapların saptanmasına ilişkin bazı sorular geliştirmişlerdir:

1. Kitabın içeriği net, okuyucunun metni kolayca anlamasını sağlayacak nitelikte ve gerçekçi mi?

2. Kitap bireyin yaş ve gelişim özelliklerine uygun mu ?

3. Kitap kültürel farklılıklara, saldırganlığa ve cinsiyet ayrımına karşı kalıp yargılara duyarlı mı?

4. Kitapta kahramanlar problem çözüme becerilerini etkin olarak kullanıp problemleri bir çözüme ulaştırıyor mu?

Forgan'a (2002) göre bibliyoterapi yöntemi kullanılırken uygulamada şu süreçlerin yer alması gerekir. Bunlar (akt. Öncü, 2012):

- Metinle ilgili hazırlık yapma, ön okuma
- Grupla okuma
- Okuma sonrası değerlendirme ve farklı fikirleri açığa çıkartma
- Problem çözüme ve başarıları tanıyarak pozitif geri bildirimde bulunma, süreci ödüllendirme etkinliği

Bibliyoterapi sürecinde uygulama aşaması için bireyin ihtiyacına yönelik kitabın seçimi, danışmanın önceden kitabı okuması ve gerekli hazırlıkları tamamlamış olması önemlidir. Bu süreçte en önemli nokta kullanılacak materyalin seçimi, uygulama basamaklarının gereğince yerine getirilmesi ve danışmanın bu konuda yeterli bilgi birikimine sahip olmasıdır.

Paredeck (1993), bibliyoterapinin sınıf ortamında uygulanmasını şöyle sıralamaktadır (akt. Taşçılar, 2012):

1. Oluşturulmak istenen davranış değişikliği, çözülmesi gereken problem durumunun belirlenmesi
2. Problem durumuna uygun kitabın/materyalin seçilmesi
3. Bireylerden okumalarının istenmesi

4. Okuma sonrası tartışma ve değerlendirme yapılması.

Bibliyoterapi Sürecinde Kullanılabilecek Teknikler

Leana-Taşcılar (2012:123-124) Ouzts ve Brown'un (2000) sınıf ortamında bibliyoterapinin kullanılmasıyla ilgili bazı yardımcı uygulamalardan bahseder. Bu yardımcı uygulamalar şu şekilde açıklanmıştır:

Anlamı Bilinmeyen Kelimelerin Açıklanması; bu teknik bibliyoterapi için danışman tarafından seçilen kitabın sürece dahil edilmeden önce okunmasını, anlam karmaşası yaşanan kelimelerin belirlenerek sınıf ortamında tartışmaya açılmasını temel alır. Amaç, bireylerin hızlı ve akıcı okuması okuduğunu anlama düzeyini bir üst seviyeye taşıyarak iyi bir okuyucu olmasını sağlamaktır.

Kısa Günceler; danışmanın kitaptan bir kesit alarak bireylere sunması ve bireylerin kendi deneyimleri ile ilişkilendirerek kaydetmesi kısa günlükleri oluşturur. Burada amaç, bireylerin kendi tecrübeleriyle kahramanını karşılaştırarak bezer ve farklı yönlerinin ayrımına varmaktır.

Sosyogram; burada amaç, kitap kahramanlarının yaşadığı sorunları ilişki ağlarıyla ifade etmeyi öğrenmek ve insanlar arasındaki problemlerin ilişkilerini nasıl etkilediğini göstermektir.

Grafik Düzenleyiciler: hikâyede yer alan kahramanların daha iyi anlaşılmasını sağlamak, duygusal ve fiziksel değişimlerinin farkına varmak ve kahramanlar arasındaki çatışmaları görebilmek için karakterlerin benzerliklerini ve farklılıklarını görselleştirerek, aralarındaki çatışmaları daha iyi anlamaya yardımcı olacak grafik düzenleyicilerden yararlanmaktır. Bu teknik yaratıcı yazma çalışmaları için yardımcı olmakta hikâyenin anlamsal bütünlüğünü kurmada kolaylık sağlamaktadır.

Neden-Sonuç İlişkileri; burada amaç, bireyin içgörü kazanmasını sağlayarak kendi duygu ve davranışlarında değişiklik oluşturmaktır.

Bibliyoterapi uygulamaları için bazı etkinlik önerileri şu şekilde sıralanabilir:

- Yaratıcı yazma ile okunan hikâyelerden ilham alarak farklı bir son yazma, hikâyenin verilmeyen kısımlarında neler olabileceğini tahmin etme gibi etkinlikler yapılabilir.
- Okuma sonrasında, bireylerin karakterler ile özdeşleşerek duygu ve düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebilmesi, olayları canlandırarak farklı bakış açıları deneyimlemesi için yaratıcı drama etkinlikleri düzenlenebilir.
- Çeşitli malzemeler kullanılarak hikâye kahramanlarının figüranları ve kuklaları yapılabilir.
- Hikâyenin dikkat çekici sahneleri resimlenebilir.
- Hikâye resimleri çizilerek bunlardan kolaj oluşturulabilir.
- Hikâye kahramanları arasında mektup yazdırılabilir.
- Bireyin özdeşim kurduğu kahramanın yerine geçip empati çalışmaları yapması istenebilir.

2.4.7. Bibliyoterapi ve Türkçe Dersi Eğitim Programı

Bibliyoterapi yönteminin başlıca materyali kitaplardır bu yüzden yöntem Türkçe dersinden bağımsız düşünülemez. MEB tarafından 2019 yılında yayımlanan “Türkçe Dersi Öğretim Programı” 1. sınıftan 8. sınıfa kadar ulaşılması istenen belli hedefler kapsamında düzenlenmiştir. Türkçe Öğretim Programı bilim ve teknolojiye gelişmeler, bireylerin ve

toplumun güncel ihtiyaçları, öğrenme-öğretme süreciyle ilgili kuram ve yaklaşımlarda ortaya çıkan yenilikler gibi birçok alandaki değişime uyum sağlayıcı şekilde düzenlenmiştir. Bu süreç, bireyin sahip olması gereken nitelikleri ve kazandırılması gereken çeşitli becerileri de beraberinde getirmiştir. Buna göre bireyin sahip olması gereken nitelikler şekilde gösterilmiştir.

Tablo 2

TDÖP Hedeflerine Göre Bireyin Sahip Olması Gereken Nitelikler

Nitelikler
Araştırma
Problem Çözme
Girişimci Olma
Karar Verme
Yaratıcı Düşünme
Eleştirel Düşünme
Empati Kurma
Bilgi Üretme ve Bilgiyi Aktif Kullanma
İletişim Becerilerine Sahip Olma

İletişim kurma, problem çözme, empatik ve yaratıcı düşünme bireylerin sosyal ilişkiler kurmalarını ve zorluklarla başa çıkmalarını sağlar. Bireyler kendilerini bilişsel, duygusal ve kişisel anlamda geliştirir bu noktada da bibliyoterapi yöntemi ve Türkçe Dersi Öğretim Programı örtüşür. Öğretim programında Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) yer alan ve öğrencilere kazandırılması hedeflenen yetkinliklere de yer verilmiştir. Bu yetkinlikler şu şekilde sıralanabilir (TDÖP, 2019:4-5):

a) Ana dilde iletişim: Bireylerin sözlü ve yazılı dil becerilerini geliştirebilmelerini, dört temel dil becerisini etkili bir şekilde kullanabilmeleri ve her türlü bağlamda dilsel etkileşimde bulunmaları ifade edilmektedir.

b) Yabancı dillerde iletişim: Bu yetkinlik bireylerin kültürlerarası empati ve iletişim becerilerini de geliştirmektedir. Birey sosyal ve kültürel çevresine bağlı olarak

ihtiyaçlarına göre dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinde de farklılık gösterecektir.

c) Matematiksel ve bilim/teknolojide yetkinlik: Bireylerin günlük yaşamdaki problemlerini çözmek için mantıksal ve uzamsal düşünme, kanıta dayalı sonuçlar üretme, metodolojiden yararlanma gibi süreçleri içermektedir.

d) Dijital yetkinlik: Bilgiye erişim, bilginin üretimi, saklanması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması gibi temel becerileri kapsamaktadır.

e) Öğrenmeyi öğrenme: Bireyin öğrenmelerinin sorumluluğunu alması, bireysel veya gruplar hâlinde planla yapabilme yetkinliğine sahip olması, zaman ve bilgi yönetiminin etkililiğini kapsayacak şekilde öğrenmenin ardını arama ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Öğrenmeyi öğrenme; yaşam boyu öğrenme etkinliğini devam ettirme, rehberlik desteğine ihtiyaç duyulduğunda başvurma, yeni bilgi ve becerilerin edinilmesi ve çeşitli bağlamlarda kullanılması, uygulanması gibi anlamları da taşımaktadır.

f) Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler: Bireyin değişim içinde olan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı bir biçimde katılması, çatışmaları çözebilecek donanımlara sahip olması, toplumsal ve siyasal kavramlara ilişkin bilgiye erişmesi için kişisel, kişilerarası ve kültürlerarası yetkinlikleri içermektedir.

g) İnisiyatif alma ve girişimcilik: Bireyin yaratıcılık, hedeflere ulaşmak için risk alma, plan yapma ve proje yönetme gibi düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisini içerir. Bu yetkinlik daha orijinal bilgi ve beceriler için temel olmakta bireylerin bilinçli kararlar alarak toplumsal katılımlarını güçlendirmektedir.

h) Kültürel farkındalık ve ifade: Bireyin sahne sanatları, müzik ve görsel sanatlar gibi çeşitli alanlarda; farklı kitle iletişim araçları ile duygu, düşünce ve tecrübelerini yaratıcı bir biçimde ifade etmesidir.

Öğretim programı yetkinlikler ile harmanlanarak çeşitli bilgi, beceri ve donanımlara sahip bireyler yetiştirmeyi; bireylere birçok alanda ihtiyaç duyacakları beceri ve davranışları kazandırmayı amaçlamaktadır. Öğretim programları hazırlanırken bireylerin yaş ve gelişim özellikleri dikkate alınarak, farklı gelişim alanlarının nasıl etkileneceği düşünülerek belirli bir plan dahilinde hazırlanmaktadır. Bu programların öğretime uyarlanmasında öğretmenlerin rolü büyüktür. Öğretmenler bu süreçte bireysel farkları, bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalıdır. Özellikle gelişimin önemli evrelerinden biri olan ergenlik döneminde bireyin kimlik kazanma süreci için kritik dönemde olduğu bilincinde olunarak hareket dilmelidir. Hızlı bir bedensel değişimin ve hormon salgılamalarının arttığı, duygusal olarak da karmaşaların yaşandığı bu dönem gelişim süreci için büyük önem taşır . Birey tüm bu değişimler karşısında bocalayabileceği için rehberlik desteğine ihtiyacı olabilir. Öğretmenler de özellikle okuma becerisiyle iç içe olan Türkçe öğretmenleri bireylerin bu dönemi daha rahat geçirmesine ve değişimlere uyum sağlamasına bibliyoterapiyi kullanarak yardımcı olabilir.

Fizyolojik ve duygusal olarak farklılaşan ergenler bu süreçte en fazla şu problemler ile ilgili yardıma ihtiyaç duymaktadır (Erdemir, 2016):

- Aile bireyleri ile çatışma
- Madde bağımlılığı
- Kaygı ve stres
- Bedensel görünümle ilgili sorunlar
- Akran zorbalığı ve siber zorbalığa maruz kalma
- Beğenilme isteği,
- Çevreden aldığı tepkilerin beklentiyi karşılamaması sonucu öfkelenme

➤ Yalnızlık ve soyutlanma isteği

Kişilik ve zihinsel olgunlaşmayla ‘birey’ olma bilincine varıldığı bu evrede edebi ürünler ve Türkçe dersi problemlere çözüm odaklı yaklaşmayı, bireylerin yaşadıkları sorunun sadece kendilerine ait olmadığını görmelerini sağlamaktadır. Bu dönemde metinler bireylerin duygusal süreçlerini sağlıklı bir şekilde atlatmalarında yardımcı olur, sorunlarla başa çıkma becerilerini geliştirmelerine birer tedavi aracı olarak katkıda bulunur (Bolat, 2010.). Bunun yanında bibliyoterapi tüm duygu bozukluklarına çare olabilecek bir yöntem olarak düşünülmemeli. Bireyler daha profesyonel yardıma da ihtiyaç duyabilirler bu durumda bibliyoterapi tek başına fayda sağlayamayacaktır (Topuzkanamış ve Uysal, 2010: 888). Ancak yöntemin Türkçe eğitiminin amaç ve kazanımları çerçevesinde, Türkçe dersleri kapsamında uygulanması bireylerin gelişimine katkıda bulunacaktır.

2.4.8. Bibliyoterapi ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bibliyoterapik unsurlar ve değerler birbiriyle iç içe, birbirini destekleyen ve tamamlayan kavramlardır. Değer kavramı TDK tarafından bir milletin sahip olduğu sosyal, kültürel, maddi ve manevi öğelerin bütünü olarak ifade edilmiştir. Toplumun kültürünü oluşturan düşünce ve ortak değerler bireyleri bir arada tutmayı sağlayan en önemli unsurlardandır. Değerlerden bazıları ise tek bir milletle sınırlı değil evrenselidir. İnsanlığın tümünü ilgilendiren saygı, adalet, hoşgörü ve yardımseverlik değerleri evrensel değerlerdir. Eğitim ortamları bireye sosyal, kültürel ve etik değerler gibi yeni değerlerin kazandırılması hususunda en etkili yerlerden biridir. Bunun için okullarda öğretim programında yer alan değerler öğretmenler tarafından öğrencilere aktarılır.

Türkçe dersi öğrencilere bibliyoterapi ile de ortak olan metinler üzerinden bilgi ve beceri kazandırmaktadır. Milletin ortak değerleri ve bu değerlerin geleceğin toplumunu etkilemesi, onların yaşamlarında var olması dil ile gerçekleştirilmektedir. Öğrenciler arasında sağlıklı iletişim kurmayı, kültürel değerleri nesilden nesile aktarmayı edebi metinlerde yer alan dilin kullanımı gerçekleştirmektedir (Duman, 2014). Bu anlamda çocuk edebiyatı milli ve evrensel değerleri çocuklara ulaştırmada, çocuğun yaşadığı toplumu geleceğe taşımada etkili yollardan biridir (Yalçın ve Aytaş, 2016). Türkçe derslerinde de

programın hedefleri ve programda yer alan değerler kapsamında metinlerin seçimine, bu özellikleri taşımasına dikkat edilmelidir (Çelikpazu ve Aktaş, 2011). Yazılı, sözlü ve görsel metinler Türkçe dersi aracılığıyla değer eğitimi yapılmasını, soyut olan değerlerin somut hale getirilmesini sağlamaktadır (Yeşil, 2021). Metinlerde yer alan karakterinin yaşadığı durumlar hakkında eleştiri ve tartışma ortamı oluşturulmalı, metindeki değer hakkında öğrencilerin fikir oluşturmaları sağlanarak bireysel gelişim için uygulamalar yapılmalıdır (Karatay, 2011).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019) öğrencilerin, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi, Türk ve dünya kültürüne ait eserleri fark etmelerinin sağlanması, ulusal ve evrensel değerlere sahip olması doğrultusunda Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bazı kök değerler yer almaktadır. Bu değerler soyut nitelikte olduğu için öğrencilere kazandırılırken değerleri somutlaştırabilecek yöntemlerin kullanılması etkililiği arttıracaktır.

Adalet Dostluk Dürüstlük

Özdenetim Vatanseverlik Yardımseverlik

Sabır Saygı Sevgi Sorumluluk

Şekil 1. Türkçe Öğretim Programı'nda Yer Alan Kök Değerler

Bibliyoterapi tekniğinin, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerleri kazandırmada etkili olacağı düşünülmüştür. Çünkü değerler eğitiminin amacı da bibliyoterapinin amacı da sağlıklı bireyler yetiştirerek sağlıklı bir toplumun oluşmasını sağlamaktır (Doğanay, 2019: 39). Özellikle birçok sorunun yaşandığı ergenlik döneminde bireylerin okullarda Türkçe derslerinde kullanılan metinler aracılığıyla bu dönemi daha

sağlıklı geçirmesi açısından Türkçe dersi bibliyoterapinin uygulanması için uygun bir derstir (Doğanay, 2019). Öğretmenler Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküler, masallar, romanlar, şiirler gibi edebi ürünler aracılığıyla uygun davranışlar geliştirmeyi, arkadaşlık ilişkilerini yürütmeyi, empati kurmayı, problem çözmeyi ve eleştirel düşünmeyi geliştirmeyi amaçlamaktadır. (Erdemir, 2016: 40). Bu anlamda kullarda okutulan Türkçe ders kitapları sadece dil gelişimini, bilişsel gelişimi ve okuma becerilerini geliştirmeyi amaçlamakla kalmayıp, öğrencilerin kişiliklerini şekillendirebilmelerini, çevreye uyum sağlayıcı yeni tutum, davranış ve değerler kazanabilmelerini sağlayacak şekilde yazılmıştır (Öner, 2007: 136).

2.4.9. Bibliyoterapi ile İlgili Yapılan Ulusal ve Uluslararası Araştırmalar

Bibliyoterapi ile ilgili ulusal ve uluslararası alanda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Erin E. Moulton, “Bibliotherapy for Teens” (Gençler için Bibliyoterapi) adlı çalışmasında sorunların çözümüne yönelik yardımcı olabilecek örnek bir okuma listesi önermiştir. Bu liste şöyledir:

Gerçekçi Gençlik Romanları ve Ruh Sağlığı Kitap Listesi (Realistic Teen Fiction and Mental Health a Book List)

Anksiyete Bozukluğu (anxiety disorder)

- Nora Raleigh Baskin – Anything but Typical (Tipik Olmayan Her Şey)
- Susane Colasanti – Waiting for You (Seni Bekliyorum)

Otizm Spektrum Bozuklukları (autism spectrum disorders)

- Evan Jacobs – Screaming Quietly (Sessizce Çığlık Atmak)
- Lyn Miller-Lachmann – Rogue (Sahtekâr)

- Jennifer Roy – Mindblind (Zihin K r )

Bipolar Bozukluk (bipolar disorder)

- Ellen Hopkins – Impulse (D rt )
- Jacqueline Wilson – The Illustrated Mum (Resimli Anne)

- Depresyon (depression)

- Jay Asher – Thirteen Reasons Why (Neden On  ç Sebep)
- Jennifer R. Hubbard – Try Not to Breathe (Nefes Almamaya alışın)
- Traci L. Jones – Silhouetted by the Blue (Mavinin Sil eti)
- Amy McNamara – Lovely, Dark and Deep (G zel, Karanlık ve Derin)
- Julie Schumacher – Black Box (Kara Kutu)

Travma Sonrası Stres Bozuklukları, Yeme Bozuklukları ve Madde Bağımlılığı (post-traumatic stress disorders, eating disorders and substance abuse)

- Julia Bell – Massive (Masif)
- Robin Friedman – Nothing (Hiçbir Şey)
- Ellen Hopkins – Perfect (M kemm l)
- Ibi Kaslik – Skinny (Sıska)

- Sarah Darer Littman – Purge (Arınma)
- Shery Shahan – Skin and Bones (Deri ve Kemikler)

Obsesif Kompulsif Bozukluk (obsessive-compulsive disorders)

- Heidi Ayarbe – Compulsion (Zorunluluk)
- Aaron Karo – Lexapros and Cons (Lexapro'lar ve Eksileri)

- Cammie McGovern – Say What You Will (Ne Diyeceğini Söyle)
- Rachel Wilson – Don't Touch (Dokunma)

Travma Sonrası Stres Bozukluğu

- Savaş ve Ölüm (war and death)
- Kate Morgenrioth – Echo (Yankı)
- Dana Reinhardt – The Things a Brother Knows (Bir Kardeşin Bildiği Şeyler)

İstismar ve Saldırı (abuse and assault)

- Stephanie Kuehn – Charm ve Strange (Cazibe ve Garip)
- Stephanie Kuehn – Complicit (Suç Ortağı)

• Cherly Rainfield – Scars (Yaralar) (Bibliotherapy for Teens: An Expanded Booklist, 2023)

Ülkemizde bibliyoterapiye yönelik yapılan çalışmaların geçmişe oranla artış gösterdiği söylenebilir. Yapılan çalışmalarda genel olarak üzerinde durulan belirli konular dikkat çekmektedir: üstün zekalı bireylerin yaşadığı sorunlar, anne ve babayla aile içi problemler, cinsel istismara uğrayan bireylerin yaşadığı sorunlar, kaygı ve stresle ilgili yaşanan problemler, ergenlik döneminin getirdiği çeşitli sorunlar, sinirlilik ve öfke kontrolü ile ilgili problemler ve depresyon gibi sorunların çözümüne yönelik çalışmalardır.

Öner (2007) “Bibliyoterapi” isimli çalışmasında, bibliyoterapinin kullanımı, öykülerin insan yaşamındaki yeri ve önemini ele almıştır. Çalışmada bibliyoterapi sürecindeki uygulamalara, tekniğin uygulanmasında kitap seçiminin nasıl yapılması gerektiğine, bibliyoterapinin sınırlılıklarına ve yaşamda iz bırakan öykülere değinilmiştir.

Topuzkanamış ve Uysal (2010), “Bibliyoterapi ve Türkçe Eğitimi” isimli çalışmalarında, gençlerin belirli dönemlerde yaşadığı problemleri ve bunların çözümünde bibliyoterapi aracılığıyla Türkçe dersinin etkili olabileceği üzerinde durmuşlardır. Ana kaynağı metinler olan bibliyoterapi ve Türkçe derslerinin nitelikli ve amaca yönelik metinlerle öğrencilerin problemlerinin çözülebileceğini savunmuşlardır.

Bulut (2010) “Bibliyoterapi Tekniğinin Okullarda Öğretmenler ve Psikolojik Danışmanlar Tarafından Kullanılması” adlı çalışmasında, bibliyoterapi yöntemiyle ilgili teorik bilgileri ele almış, bibliyoterapinin okullarda ve ders etkinliklerinde kullanımını değerlendirmiştir. Çalışma, yöntemi kullanmak isteyen psikolojik danışmanların ve öğretmenlerin süreçteki yeri üzerinde durarak bunların bir rehber olması düşünülmüştür.

Bulut (2010) “Yetişkinlerle Yapılan Psikolojik Danışmada Bibliyoterapinin Kullanımı” adlı çalışmasında ise yetişkinlerde bibliyoterapi sürecini değerlendirmiş, bibliyoterapinin yarar ve sınırlılıklarını incelemiştir.

Taşçılar (2012), “Üstün Zekalı ve Yetenekli Öğrencilerin de Bulunduğu Sınıflarda Bibliyoterapi Kullanımı: Model Önerisi” adlı çalışmasında, üstün zekalı ve yetenekli öğrenciler ile ilgili öğretmenlere önerilerde bulunmuş, bu öğrencilerin kişilik özellikleriyle

diğerlerinden farklılaşmasının getirdiği sorunları kitap kahramanıyla özdeşleştirerek çözüm bulmaları için bibliyoterapiyi kullanabilecekleri bir model önerisinde bulunmuştur.

İlter (2015), “Bibliyoterapi Tekniğinin Üstün Yetenekli Çocukların Mükemmeliyetçilik Düzeylerine Etkisi” adlı yüksek lisans tezi çalışmasında bibliyoterapinin üstün yetenekli çocuklara etkisini 3 ve 4. sınıflarda öğrenim gören 64 kişilik üstün yetenekli öğrenci arasından seçtiği 14 kişiyle araştırmıştır. Araştırmanın sonunda, bibliyoterapinin öğrencilerin mükemmeliyetçilik düzeylerini anlamlı bir şekilde azalttığı, duygusal gelişim üzerindeki olumlu etkilerini ise arttırdığı görülmüştür.

Erdemir (2016), “100 Temel Eser Listesinde Yer Alan Masallardaki Bibliyoterapik Unsurlar” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, 100 Temel Eser listesinde yer alan masal kitaplarından rastgele seçmiş ve bunların içerisinde yer alan 88 masalın bibliyoterapik unsurlarını belirlemiştir. İnceleme sonucunda sorun çözme, iletişim becerilerini geliştirme, yardımseverlik, hoşgörü ve olumlu benlik algısı geliştirme gibi unsurların masalarda ön planda olduğunu tespit etmiştir.

Koçak (2017), “Sınıf Yönetiminde, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (Dehb) Olan Çocukların Tanınması Üzerine Bibliyoterapik Bir Çalışma (Çalığıuşu Örneği)” adlı çalışmasında, Reşat Nuri Güntekin’in Çalığıuşu romanını bibliyoterapi yöntemini kullanarak incelemiş, bu romandaki ana karakterle dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu özelliklerinin benzeştiiğini tespit etmiştir. Bu kapsamda eğitimcileri bilgilendirerek oluşacak sorunları önlemeyi amaçlamıştır.

Karagül (2018), “Çocuk Edebiyatı ve Bibliyoterapi” adlı çalışmasında, bibliyoterapi ve çocuk edebiyatı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasında bibliyoterapinin uygulanmasında çocuk edebiyatının yeri ve önemini, yöntemin çocuk edebiyatı ürünleri ile nasıl kullanılacağını araştırmış; çocuk edebiyatı kitaplarında bulunması gereken özellikleri vurgulamıştır.

Semerci (2018), “Mesnevi ve Bibliyoterapi” adlı çalışmasında, Mevlâna Celaleddin Rumi’nin Mesnevi eserinde yer alan hikâyeleri, psikiyatride hastalık tanısı konmuş bireyler

üzerinde bibliyoterapi yöntemiyle uygulamayı amaçlamıştır. Hasta bireylerle konuşma yaparak hikâye ile ilgili görüşlerini almış, Mesnevi ile bibliyoterapi uygulamasının manevi danışmanlık ve rehberlikte kullanılabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Taş (2019), “Bibliyoterapi Tekniğinin Üstün Zekâlı/Yetenekli Öğrencilerin Okumaya Yönelik Tutum ve Problem Çözme Becerisine Etkisi” adlı çalışmasında, üstün zekâlı/yetenekli öğrencilere bibliyoterapi uygulamalarının, okumaya yönelik tutum ve problem çözme becerisi geliştirmede etkisi incelenmiştir. Uygulama için bu öğrencilerin farklılıklarına uygun seçilen çocuk edebiyatı ürünlerinin üstün zekâlı/yetenekli öğrencilerin okuma tutumlarını olumlu yönde etkilediği ve problem çözme becerilerinin gelişiminde artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Doğanay (2019), “5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Bibliyoterapi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında, bibliyoterapi yönteminin Türkçe dersinde metinler aracılığıyla nasıl uygulanabileceği ile ilgili önerilerde bulunmayı ve Türkçe ders kitaplarında bulunan bibliyoterapik unsurları belirlemeyi amaçlamıştır.

Şahin (2019), “Bibliyoterapiye Dayalı Okuma Programının Benlik Algısı ve Eleştirel Okuma Düzeyine Etkisi” adlı doktora tez çalışmasında, bibliyoterapi ile uygulanan okuma programının öğrencilerin benlik algısı ve eleştirel okuma düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda bibliyoterapi ile uygulanan okuma programının öğrencilerin öz saygı düzeylerini artırdığı görülmüştür.

Sevinç (2019), “Ruh Sağlığını Okuma Yoluyla İyileştirme: Bibliyoterapi” adlı çalışmasında bibliyoterapinin türleriyle ilgili bilgiler vermiş, ruh sağlığı ile ilgili problemlerde kullanılmasının nasıl etkiler yarattığını ortaya koymuştur.

Uyar (2020), “5-6 Yaş Grubu Çocuklarda Bibliyoterapinin Özgüven ve Kişiler Arası Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi” adlı çalışmasında bibliyoterapinin özgüven ve kişiler arası problem çözme becerilerine etkisini 5-6 yaş grubu çocuklar üzerinde incelemiştir. Araştırmanın sonucunda bibliyoterapinin bu yaş grubundaki çocuklar üzerinde olumlu etkileri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özellikle bu yaş grubundaki çocukların aile

bireylerine güvenli bağlanma, duygularını kolaylıkla ifade etme, paylaşmayı öğrenme ve yaşlılarıyla iletişim kurma gibi sosyal hayatını etkileyecek olan becerilerini geliştirdiğini ifade etmiştir.

Yeşil (2021), “Türkçe Dersinde Bibliyoterapi Tekniğinin Kullanımına Yönelik Eğitim Tasarımı Önerisi” adlı doktora tez çalışmasında, bibliyoterapi tekniği ile ilgili teorik ve uygulamalı çalışmaları çocuk ve edebiyat kapsamında değerlendirerek Türkçe derslerinde kullanılabilir eğitim tasarımı önerisi oluşturmayı amaçlamıştır. Araştırmasını 5. sınıfta öğrenim gören 40 öğrenciye uygulamış ve sonuçlardan hareketle Türkçe dersinde bibliyoterapinin kullanılmasına yönelik eğitim tasarımı hazırlamıştır. Öğrencilerin Türkçe dersine ve okumaya karşı olumlu tutum geliştirmesinde eğitim tasarımının etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Büyüksakallı (2022), “Okuma Tutumlarının Bibliyoterapi Aracılığıyla İyileştirilmesinde Kullanılabilir Kaynak Eser İncelemesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, kitaplar aracılığıyla öğrencilerin okuma tutumlarını değiştirmeyi amaçlamıştır. Okuma tutumlarını değiştirmek için kaynak eser incelemesi yapmış, belirli ölçütler doğrultusunda 19 çocuk kitabını incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde, incelenen kitapların öğrencilerin okuma tutumlarını bibliyoterapi aracılığıyla iyileştirmede kaynak eser olarak kullanılabilirliği sonucuna ulaşmıştır.

Taşar (2022), “Bibliyoterapi Yönteminin Çocuklarda Allah Tasavvurunun Olgunlaşmasına Etkisi (5-6 Yaş Grubu Örneği)” adlı yüksek lisans tezinde bibliyoterapinin okul öncesi çocuklarında nasıl bir etkide bulunacağını incelemiştir. Çalışmasında çocuğun gelişim dönemleri, yaşı, cinsiyeti, aile etkisi gibi değişkenleri dikkate alarak çocukta şekillenen Allah tasavvurunu değerlendirmiş, çocuklarla yapılacak bibliyoterapi uygulamalarına yer vermiştir. Araştırmanın bulguları neticesinde bibliyoterapinin çocuklarda son derece yararlı bir yöntem olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sullivan ve Strang (2002), “Bibliotherapy in the Classroom Using Literature to Promote the Development of Emotional Intelligence” adlı çalışmalarında bibliyoterapinin bireylerin duygusal zekâlarını geliştirmedeki etkisini incelemiştir. Bibliyoterapi

okullarda öğretim programlarına dahil edildiğinde öğrencilerin okuma becerilerinin gelişebileceği, doğru kitap seçimiyle öğrencilerin bilişsel, sosyal ve psikolojik olarak da gelişebileceği yargısında bulunmuşlardır.

Heath vd. (2005), “Bibliotherapy: A Resource to Facilitate Emotional Healing and Growth” adlı çalışmalarında bibliyoterapi yönteminin uygulanması için öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek, yaşamına uygun kitapların seçilmesi gerektiğini ve bu seçimde öğretmenlerin etkisinin önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Febbraro (2005), “An Investigation Into The Effectiveness of Bibliotherapy and Minimal Interventions in The Treatment of Panic Attacks” adlı çalışmasında bibliyoterapinin panikatac üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmadan sonra bibliyoterapi uygulanan bireylerde olumlu gelişmeler gözlemlenmiştir.

Brewster (2008), “The Reading Remedy: Bibliotherapy in Practice” adlı çalışmasında yaratıcı ve kendi kendine yardım bibliyoterapi süreçlerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Bibliyoterapi sürecinde kütüphane ve kütüphane personellerinin önemine değinmiştir.

Prater, Dyches, M. L. Johnstun ve M. R. Johnstun (2006), “Portrayals of Bullying in Children's Picture Books and Implications for Bibliotherapy” adlı çalışmalarında çocukların yaşamda karşılaştıkları problemleri çözmelerinde çocuk edebiyatının onlara yardımcı olabileceği sonucuna ulaşmış; çocuklara bu anlamda yardımcı olabilecek, okutulabilecek kitap listesi önermişlerdir.

Flanagan vd. (2013), “Coping with bullying: What answers does children’s literature provide?” adlı çalışmasında 4-11 yaş aralığındaki çocukların sorunlarına çözüm yolları bulmalarında kitapların etkili materyaller olduğu görülmüş ve zorbalıkla başa çıkma yöntemleri geliştirebilmelerine yönelik 11 hikâye kitabı incelemiştir.

Elley (2014), “Examining the Use of Bibliotherapy in a Third Grade Classroom” adlı çalışmasında üçüncü sınıf öğrencileri üzerinde, altı haftalık bir program kapsamında çocuk

kitaplarıyla bibliyoterapi uygulaması yaparak çocuk kitaplarının öğrenciler üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. İnceleme sonucunda bibliyoterapinin sosyal ve duygusal becerilerin geliştirilmesinde etkili olduğu, öğrencilerin akranlarına ve diğer arkadaşlarına karşı daha kolay kabul edici bir tutum sergilediği ve iletişim kurma becerilerinde artış olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Al Darwish, (2015), “Literacy and Children’s Literature: Evidence from Actual Classroom Practice” adlı çalışmasında kitaplarla tanışmaya erken yaşta başlayan çocuklarda edebiyat zevki ve sevgisinin oluşacağını ve bu süreçte çevrenin çocuk üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu belirtmiştir. Hikâyelerin öğrencilerde hayal gücünü ve yaratıcılığı geliştirdiğini, kelime dağarcığını zenginleştirdiğini ve başkalarının yaşamları hakkında farkındalık oluşturarak kendilerini ve etraflarındakileri daha iyi anlayabilmelerini sağladığını belirtmiştir.

Luna (2017), “A Bibliotherapy Curriculum for Enhancing Self-Concept in Fourth and Fifth Grade Students” adlı çalışmasında dördüncü ve beşinci sınıfa giden öğrencilerin benlik algısını geliştirmek için bibliyoterapi uygulamasının kullanıldığı bir program hazırlamıştır. Bibliyoterapi etkinlik planı oluşturmuş ve sekiz adet çocuk kitabı belirlemiştir. Hazırlanan bu etkinlik planındaki bibliyoterapi uygulamalarının öğrencilerin benlik algısını geliştireceğini ifade etmiştir.

Solow (2018), “Using Children's Books to Build Empathy in Children” adlı çalışmasında çocuk kitaplarının çocukların empati becerisini geliştirmede etkisini araştırmıştır. 8, 9 ve 10 yaşlarında çocukların yer aldığı bir sanat terapi grubu oluşturmuştur. Bu grupla her hafta görüşmeler yaparak onlara hikâyeye dinletmiş onlarla bu hikâyeleri tartışmıştır. Çalışmanın bulguları sonucunda, bu süreçte yürütülen okuma etkinliklerinin çocuğun hem kendisinin hem de karşısındakinin duygularını anlayarak empati duygusunu geliştirdiği, çocuğun kendisini ve çevresini tanıyabilme konusunda gelişim gösterdiği tespit edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ/MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi yer almaktadır. Araştırmanın deseni, verilerin toplanması, veri toplama araçları, verilerin analizini, geçerlik ve güvenilirlik bilgilerine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Nitel bir araştırmada, zengin veri kaynakları kullanılarak veri çeşitliliğine ulaşılmaya çalışılır. Bu çalışmada en önemli özellik bir ya da birkaç durumun, doküman ve olayın derinlemesine araştırılmasıdır. Birçok veri toplama aracının bir arada kullanıldığı, kapsamlı bir literatür taramasının yapıldığı bu araştırma yönteminde çeşitli konular çoklu veri kaynakları kullanılarak derinlemesine incelenir. (Kaleli Yılmaz, 2014: 282). Bir araştırmacı hem nitel hem de nicel araştırma yöntemlerini bir arada kullanabilir. Kuramsal çerçeveleri test etmek için yaygın olarak kullanılır.

Araştırmanın konusu ile ilgili bilgileri içeren materyallerin analizini içeren doküman incelemesinde yazılı materyaller kullanılacağı gibi film, video gibi elektronik belgeler de kullanılabilir. Doküman incelemesi farklı amaçlar için yapılabilir. Tarihsel süreçte ulaşılamayan durumlara ulaşma, bazı olguların zaman içerisindeki gelişimini inceleme bu amaçlardan bazılarıdır.

Dokümanların toplanmasında öncelikle araştırmacının bu dokümanlarla ne yapacağına ilişkin bir fikre sahip olması ve hangi dokümanların inceleneceğine karar vermesi gereklidir. Dokümanları incelerken veya alıntı yaparken orijinal ve güvenilirliğini, ilgili dokümanların evrenini ne ölçüde temsil ettiğini belirlemek önemlidir. Bunları belirlerken orijinallik, kredibilite, anlam ve temsil gibi kavramlara dikkat edilmelidir (Daymon ve Holloway, 2005:219-220, Akt: Sözer ve Aydın, 2020: 261).

3.2. Verilerin Toplanması

Yapılan çalışmada öncelikle araştırma konusu ile ilgili literatür taranmış çeşitli birçok doküman incelenmiştir. Bibliyoterapi, Türkçe dersleri ve ders kitapları arasındaki ilişki çeşitli kaynaklardan tez süreci boyunca araştırılmıştır. Bu konular kapsamında yapılmış olan tezlere internet aracılığı ile Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın Tez Merkezi üzerinden ulaşılmıştır. Erdemir'in (2016) geliştirdiği "100 Temel Eser Listesinde Yer Alan Masallardaki Bibliyoterapik Unsurlar" adlı yüksek lisans tez çalışmasında yer alan listeden yararlanılarak yeni bir rubrik oluşturulmuştur. Yeni rubrik oluşturulurken geçerlilik ve güvenilirlik sağlamak için PDR ve Türkçe eğitimi alan uzmanlarının görüşleri alınmıştır.

Yeni geliştirilen listede yer alan maddeler ve Türkçe ders kitabı metinlerinin içeriği birlikte yorumlanmış, metinlerde yer alan bibliyoterapik unsurların frekans değerleri alınmıştır. Bibliyoterapik unsurlar Türkçe eğitimi kapsamında frekans değerleri ile birlikte yorumlanarak sonuca ulaşılmıştır.

3.2.1. Araştırmada İncelenen Dokümanlar

- Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 18.04.2019 gün ve 8 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilen, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında okullarda okutulan Anıttepe yayınları 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 40 metin (32 okuma ve 8 dinleme/izleme metni)

- Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 18.04.2019 gün ve 8 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilen, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında okullarda okutulan Ata yayınları 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 40 metin (32 okuma ve 8 dinleme/izleme metni)

- Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilen, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında okullarda okutulan MEB yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 40 metin (32 okuma ve 8 dinleme/izleme metni)

• Talim ve Terbiye Kurulunun 25.07.2018 gün ve 99 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilen 2021-2022 eğitim-öğretim yılında okullarda okutulan MEB yayınları 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 40 metin (32 okuma ve 8 dinleme/izleme metni) incelenmiştir

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri toplanırken ilgili literatür taranmış, Erdemir'in (2016) geliştirdiği listeden yararlanılarak araştırmanın geçerliliğini artırmak ve kapsamın alana uygun bir şekilde değerlendirilmesinin sağlanması için Türkçe Eğitimi ve PDR alan uzmanlarının görüşleri de alınarak yeni bir rubrik kullanılmıştır. Araştırma sonucunda metinlerde öne çıkan bibliyoterapik unsurlar önemli bulguları sistematik bir şekilde organize etmek ve analiz sürecine katkı sağlamak için tablo oluşturularak veriler elde edilmiştir. Elde edilen verilerin frekans değerleri analiz edilerek sonuçlara ulaşılmıştır. Literatür taranarak ve Türkçe ders kitapları incelenerek tespit edilen sorunlar doğrultusunda oluşturulan rubrik şu şekildedir:

Tablo 3

Bibliyoterapik Unsur Rubriği

Metnin Adı:	
Metin Türü:	Sınıf Düzeyi
Bibliyoterapik Unsurlar	(f)
Milli, manevi ve kültürel değerlere sahip olma	
Sorun çözme becerilerini geliştirme (sorunların çözümüne farklı bakış açıları getirme, öngörülü olma)	
Bilinçli bir birey olarak topluma fayda sağlama, sorumluluk bilinci geliştirme	
Hedef belirleme, hedeflere ulaşmada azimli ve kararlı olma	
Aile bireyleri ve sosyal çevreyle olan çatışmaların çözülmesi	
Çevreye, topluma ve dünyaya uyum sağlama becerilerini geliştirme	
Küreselleşen dünyanın sorunları karşısında duyarlı olma	
İletişim becerilerini geliştirme ve sosyal ilişkileri yürütme	
Olumlu benlik algısı geliştirme	

Tablo 3'ün devamı

Doğaya ve tüm canlılara karşı sorumluluk bilinci geliştirme

Bireyin yaşadığı problemlerin diğer insanlar için de yaşanabilir olduğunu görerek yalnızlık ve soyutlanma duygusundan uzaklaşma

Bir birey olarak kendini tanıma

Empati kurma ve duygularını aktarma

Kaygı, öfke ve zaman yönetimi becerisi geliştirme

Dijitalleşen toplumda yaşanan problemleri tanıma (siber zorbalık, olumsuz rol modeller, kötü amaçlı yazılımlar)

Bireysel farklılıklara saygı gösterme ve kalıp yargılardan uzaklaşma

Milli, manevi ve kültürel değerlere sahip olma

Sorun çözme becerilerini geliştirme (sorunların çözümüne farklı bakış açıları getirme, öngörülü olma)

Toplam

Metinde Öne Çıkan Bibliyoterapik Unsurlar

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada ortaokul Türkçe ders kitapları analiz edilmiş; internet ve kütüphanelerden bibliyoterapi, çocuk edebiyatı, değerler eğitimi, Türkçe eğitimi gibi konularda da araştırmalar yapılmıştır. İlgili kaynaklar, dijital platformlar, belge ve diğer yazılı materyaller tarandıktan sonra iki Türkçe öğretmeni ve iki psikolojik danışmanın da fikirleri alınarak, Erdemir (2016)'in oluşturduğu on beş maddelik rubrikten yararlanılarak benzer içeriklere sahip farklı bir rubrik geliştirilmiştir. Bu rubrik oluşturulduktan sonra 160 metin bu rubriğe göre incelenmiştir. İnceleme sonuçları bulguların daha detaylı analiz edilmesi ve uygulamaya yönelik geri bildirimlerin alınması için Türkçe öğretmenleri ve psikolojik danışmanlarla birlikte yeniden değerlendirilmiş fikir alışverişi yapılmıştır.

Araştırmada, doküman ve dokümandaki verilerin “hangi” bilgileri ortaya çıkardığı, verilerin düzenli bir şekilde derinlemesine incelenmesi açısından betimsel analiz kullanılarak elde edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Türkçe ders kitabı metinleri ve temalar üzerinden hareketle öğrencilerin duyuşsal, bilişsel ve sosyal gelişimlerine katkı sağlamak, seçilen içeriklerin etkisini değerlendirmek için bibliyoterapinin amaçlarından hareket edilmiştir. Elde edilen bulguların frekans değerleri tespit edilmiş, ortak temalar

etrafında toplanan bulgu örnekleri benzerlik ve farklılıkları ile yorumlanmış; verilerin dikkat çekici yönlerini belirtilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde, araştırmanın temel amacı ve alt amaçları doğrultusunda, farklı sınıf düzeylerindeki Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan bibliyoterapik unsurlar ile ilgili bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir

4.1. Türkçe Ders Kitaplarındaki Bibliyoterapik Unsurlara Dair Bulgular

Türkçe ders kitaplarında yer alan 160 metin Erdemir'in (2016) geliştirdiği "Bibliyoterapik Unsurlar Rubriği" kullanılarak incelenmiştir. . Araştırma sonucunda metinlerde öne çıkan bibliyoterapik unsurlar tablo oluşturularak veriler elde edilmiştir. Elde edilen verilerin frekans değerleri analiz edilerek sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışma kapsamındaki metinler ile yazar ve şairleri şunlardır:

Tablo 4

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Metinler

Tema	Metnin Adı	Yazarın/Şairin Adı
Birey ve Toplum	Memleket İsterim	Cahit Sıtkı Tarancı
	Hoşça Kalın, Güle Güle	Feyza
	Anadolu'da Konukseverlik	Hepçilingiler
	Gelenekseldir	Mehmet Önder
	İlk Ders	Reşat Nuri
	Çocuk ve Baloncu	Güntekin Yücel Aksoy
Millî Mücadele ve Atatürk	Mustafa Kemal'in Kağnısı	Fazıl Hüsnü Dağlarca
	Dumlupınar Savaşı	Ahmet
	6 Mart 1915 Gecesi	Köklügüller
	Bir Temmuz Gecesi	Ramazan Demir
	Şahin Bey	Batuhan İskender Hüseyin Emiroğlu

Tablo 4'ün devamı

Doğa ve Evren	Bu Nehir Bizim Okland Adası Deprem Sakın Kesme Yarın Gene Sabah Olacak	Nuran İbiş Gülten Dayıoğlu Anita Ganeri M. Emin Yurdakul Nimetullah Hafız
Millî Kültürümüz	Kilim Vatan yahut Silistre Boğaç Han Ali Kuşçu Geyik Ana	Fatih Kısaparmak Namık Kemal Serdar Demircan Dinleme/İzleme metni Cengiz Aytmatov
Vatandaşlık	Çocuk Bahçesindeki Bekçi Bilinçli Tüketici Özgürlük Sokak Çiftçi ile Çocukları	Üzeyir Gündüz Dursun Bulut Mehmet Dağistanlı Dinleme/İzleme metni Orhan Veli Kanık
Sağlık ve Spor	Karagöz Kibarlık Öğretiyor Çitlembik Spor ve Beden Tavşan ile Kaplumbağa Dedemin Öyküsü	Gülsüm Cengiz Hızır Ovacık Bilim Çocuk Dergisi Dinleme/İzleme metni Şevki Yücel
Erdemler	Yaşlı Güreşçi Büyükklere Saygı Yaşama Sevinci Paylaşalım Bir Bardak Sütün Hatırı	Sennur Sezen DİB Yayınları Muzaffer İzgü Dursun Bulut Steve Goodier
Bilim ve Teknoloji	Barkod Sosyal Medya Psikolojinizi Etkiliyor Akıllı Ulaşım Sistemleri Aziz Sancar Pastör	Bilim Çocuk Dergisi Gazete Metni İbrahim Sönmez Dinleme/İzleme Metni Tarık Uslu

Tablo 5

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Metinler

Tema	Metnin Adı	Yazarın/Şairin Adı
Erdemler	Vermek Çoğalmaktır Canım Aliye, Ruhum Filiz Kuğular Sahibini Unutmayan Köpek Yaştan Gileyiyim!	Göksu Birol Sabahattin Ali Ziya Gökalp Dinleme/İzleme Metni Bahtiyar Vahapzade
Birey ve Toplum	Finlandiya'dan Ak Sakallı Bilge Dede Aslanla Fare Bir Dünya Bırakın Bebeklerin Ulusu Yok	Şukufe Nihal Başar Eren Kaçmaz La Fontaine Dinleme/İzleme Metni Ataol Behramoğlu Kadir Depsen
Millî Mücadele ve Atatürk	Gazi'yi Görmeye Gelen Ana Ben Mustafa Kemal'im Mustafa Kemal Nasıl Atatürk Oldu? Türk Askerinin Cesareti	Süleyman Özbek Zehra Ece Dinleme/İzleme Metni Mehmet Kaplan
Millî Kültürümüz	Bayram Günleri İlaç Uygarlıklar Diyarı Harran Bayrak Nasrettin Hoca'nın Köyünde	Halit Fahri Ozansoy Ünver Oral Şükran Kaleci Dinleme/İzleme Metni Mehmet Önder
Doğa ve Evren	Kiraz Yaylaları Rüzgâr Son Kuşlar Kış Uykusu Karlı Dallar Altında	Y. Kadri KARAOSMANOĞLU Cahit KÜLEBİ S. Faik ABASIYANIK Dinleme/İzleme Metni M.Akmonava-Saidova
Sanat	İhtiyar Çilingir Büyük Ustayı Ziyaret Yaşadıklarım ve Düşlediklerim Kuklaları Ay Şairi	M.Şevket ESENDAL Ferit EDGÜ Gülten DAYIOĞLU Dinleme/İzleme Metni Aytül AKAL
Bilim ve Teknoloji	Sufi ile Pufi Yosun Pilleri Aziz Sancar Ampulün İlk Yanışı Göge Bakalım Basketbol Oynamak Boy Uzatır mı? Sağlıklı Olma Sanatı	Mevlâna İdris ZENGİN Deniz KOÇ Sinan Can KARA Dinleme/İzleme Metni Hatice BİLDİRCİ
Sağlık ve Spor	Tadı Olmayan Bir Şeyi Neden İçeyim ki? Louis Pasteur Sağlığına Dikkat Et	Mine DOĞRU ALAIN Merve Bilge ATALAY Dinleme/İzleme Metni Arife HANCI

Tablo 6

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Metinler

Tema	Metnin Adı	Yazarın/şairin adı
Duygular	Bir Dünya Düşünürüm Çiçek Dürbünü Ana İşsiz Kalınca Karadut Korku	Coşkun Ertepinar Kemal Özer Gülten Dayıoğlu Dinleme/İzleme Metni Bahtiyar Vahapzade
Millî Mücadele ve Atatürk	Atatürk'ü Gördüm Düşümde Müreftehi Kadınlar ve Emin Atsubay Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda Gün Doğacak	A. Rıza Ergüven Ercan Dolapçı Süleyman Bulut Dinleme/İzleme Metni Hadi Besleyici
Okuma Kültürü	Okumanın İşlevi Kitaplarla Kurulan Dostluk Okumak Düşünmek İçindir Anne Frank'ın Hatıra Defteri Hayat O Gün Çok Güzeldi	Emin Özdemir Coşkun Ertepinar Ekmel Ali Okur Dinleme/İzleme Metni İpek Akkan
Erdemler	Tahta Bisiklet Kaplumbağayla İki Ördek Kızgın Bir Lira Akıllı Evlat Bir Adam, Bir Köy, Bir Orman	Hidayet Karakuş La Fontaine İ. Zeki Burdurlu Dinleme/İzleme Metni Jean Giono
Kişisel Gelişim	Adını Göklere Yazdıran Çocuk Başarıya Gitmek Mi, Başarıyı Çekmek Mi? "A" Harfi Mesele Kuyumcuğu Bulmakta Çok Geç Diye Bir Zaman	Vehbi Belgil Mümin Sekman Christy Brown Dinleme/İzleme Metni Mustafa Yurttaş
Millî Kültürümüz	Yusufoçuk Karagöz Nedir? Anadolu'da Kilim Demek Mevlânâ Celâleddîn-İ Rûmî Nasreddin Hoca Hikâyeleri	Ali Püsküllüoğlu Ünver Oral Mehmet Önder Dinleme/İzleme Metni Orhan Veli Kanık
Sağlık ve Spor	İki Tekerlekli Özgürlük Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim Karlı Dağların Arkadaşı Ol Broşür Bilim İnsanı Öyküleri	Gökçe Çiçek Demirtaş Ceyhun Fatma Hazan Türkkol Dinleme/İzleme Metni Karl Landsteiner
Sanat	Âşık Veysel Şatıroğlu Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru Ağaçtan Oyma Su Tası Yaşayan İnsan Hazinelele Gize	Turan Yalçın Yasemin Şahin İ. Zeki Burdurlu Dinleme/İzleme Metni Gülten Dayıoğlu

Tablo 7

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Metinler

Tema	Metnin Adı	Yazarın/Şairin Adı
Erdemler	İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine	Yusuf Çotuksöken
	Kaşığı	Ömer Seyfettin
	İnsanla Güzel	İlhan Geçer
	Kedi ile Fare	Dinleme/İzleme Metni
Millî Mücadele ve Atatürk	Ayaz'ın Definesi	Mevlâna
	Bayrağımızın Altında	Halide Edip Adıvar
	Atatürk ve Müzik	Seda Bayındır Uluskan
	Kınalı Ali'nin Mektubu	Çanakkale Müzesi
	Atatürk'ü Gördüm	Dinleme/İzleme Metni
Bilim ve Teknoloji	Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor	Arif Nihat Asya
	Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar	Ali Murat Kırık
	Simit ve Peynir'le Bilim İnsanı Öyküleri	Bilgin Ersözlü
	Parktaki Bilim	Yasemin Şahin
	Uzay Giyisileri	Dinleme/İzleme Metni
Birey ve Toplum	Eski Çağlardan Beri Dişlerimize Çok İyi Baktık	Bilge Nur Karagöz
	Kaldırımlar	Necip Fazıl Kısakürek
	Portakal	Mustafa Çiftçi
	Dilimiz Kuşatma Altında	Deniz Banoğlu
	Karanlığın Rengi Beyaz	Dinleme/İzleme Metni
Zaman ve Mekân	Masal Ağacı	Gülten Dayıoğlu
	Eşref Saat	Şevket Rado
	Türkiye	Atilla İlhan
	Peri Bacaları	Yaşar Kemal
	Robinson Crusoe	Dinleme/İzleme Metni
Millî Kültürümüz	İstanbul'la Hasbihâl	Zeynel Beksaç
	Göç Destanı	Nihad Sami Banarlı
	Vatan Sevgisini İçten Duyanlar	Aşık Veysel Şatıroğlu
	Bir Fincan Kahve	Mehmet Önder
	Kız Kulesi	Dinleme/İzleme Metni
Doğa ve Evren	Karagöz	Bekir Aktan
	Yılkı Atı	Abbas Sayar
	Rüzgâr	Cahit Külebi
	Gündüzünü Kaybeden Kuş	Halikarnas Balıkcısı
	Hava Kirliliği	Dinleme/İzleme Metni
Vatandaşlık	Canberra (Kanberra)	Gülten Dayıoğlu
	Haritada Bir Nokta	Sait Faik Abasıyanık
	Yaşamaya Dair	Nazım Hikmet Ran
	Kalbim Rumeli'de Kaldı	Firdevs Tuncay
	Zeytinyağı Üretimi	Dinleme/İzleme Metni
İmece	Yaşar Kemal	

5, 6, 7 ve 8.sınıf ders kitapları 8 temadan oluşmaktadır. Bu temalardan; “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunludur. Zorunlu temalar dışında verilen diğer temalar seçmeli olup kitap yazarlarınca belirlenmektedir. Tüm sınıf düzeylerinde 8 tema ve her temada 4 metin kullanılmaktadır. Bu metinlerin 3’ü okuma 1’i dinleme/ izleme metnidir. Böylece kitap bütününde toplamda 32 okuma ve dinleme/izleme metni yer almaktadır. Buna ek olarak her sınıf düzeyinde temalara

uygun ve eşit dağılımda 8 serbest okuma metnine yer verilmektedir. Bu metinlerle beraber ders kitabında toplamda 40 metin yer almaktadır.

Tablo 8

5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Bibliyoterapik Unsurlar

METİNLER	Aile bireyleri ve sosyal çevreyle olan çatışmaların çözülmesi	Bilinçli bir birey olarak topluma fayda sağlama, sorumluluk bilinci	Bir birey olarak kendini tanıma	Bireyin yaşadığı problemlerin diğer insanlar için de yaşanabilir olduğunu görebilme ve sorumluluk duygusundan uzaklaşma	Bireysel farklılıklara saygı gösterme ve kalıp yargılardan uzaklaşma	Çevreye, topluma ve dünyaya uyum sağlama becerilerini geliştirme	Dijitalleşen toplumda yaşanan problemleri tanıma (siber zorbalık, olumsuz rol modeller, kötü amaçlı yazılımlar)	Doğaya ve tüm canlılara karşı sorumluluk bilinci geliştirme	Empati kurma ve duygularını aktarma	Hedef belirleme, hedeflere ulaşmada azimli ve kararlı olma	İletişim becerilerini geliştirme ve sosyal ilişkileri yürütme	Kaygı, öfke ve zaman yönetimi becerisi geliştirme	Küreselleşen dünyanın sorunları karşısında duyarlı olma	Milli, manevi ve kültürel değerlere sahip olma	Olumlu benlik algısı geliştirme	Sorun çözme becerilerini geliştirme (sorunların çözümüne farklı bakış açıları getirme, öngörülü olma)	Toplam (f)
Memleket İsterim						1	1								1		3
Hoşça Kalın, Güle Güle Anadolu'da	3										1	1	1	1			7
Konukseverlik Gelenekseldir		1									1			2			4
İlk Ders		1			1				1		1						4
Çocuk ve Baloncu										1						1	2
Mustafa Kemal'in Kağnısı		1								1				3		1	6
Dumlupınar Savaşı		1								1	1	1		4			8
6 Mart 1915 Gecesi		1								2		1		3		1	8
Bir Temmuz Gecesi		1					1		1				1	1			5
Şahin Bey		1								2		1		2		1	7
Bu Nehir Bizim		1		1		1	2		1	1			1			1	9
Okland Adası														1			1
Deprem		1		1		1											3
Sakın Kesme		1				1	1						1				4

Tablo 8'in devamı

Yarın Gene																		1	1
Sabah Olacak																			
Kilim																		1	1
Vatan yahut																			
Silistre		1																1	2
Boğaç Han																		1	1
Ali Kuşçu		1				1				1								1	5
Geyik Ana																			-
Çocuk																			
Bahçesindeki																			
Bekçi																			
Bilinçli																		1	1
Tüketici																			
Özgürlük				1															1
Sokak		1	1																1
Çiftçi ile																			
Çocukları																			
Karagöz																			
Kibarlık		1																	1
Öğretiyor																			
Çitlembik																			1
Spor ve Beden																			
Tavşan ile																			
Kaplumbağa				1		1												1	1
Dedemin																			
Öyküsü				1														1	1
Yaşlı Güreşçi																		1	1
Büyüklerle																			
Saygı		1	1															1	1
Yaşama																			
Sevinci																		1	1
Paylaşım		1																	1
Bir Bardak																			
Sütün Hatırı			1																1
Barkod																			
Sosyal Medya																			
Psikolojinizi		1																1	1
Etkiliyor																			
Akıllı Ulaşım																			
Sistemleri																			1
Aziz Sancar			1															1	1
Pastör			1			1												1	1
Toplam		8	17	3	3	3	8	5	6	7	13	11	7	8	22	5	12	138	

Tablo 8 incelendiğinde “milli, manevi ve kültürel değerlere sahip olma” (22) , “bilinçli bir birey olarak topluma fayda sağlama, sorumluluk bilinci geliştirme” (17) , “hedef belirleme, hedeflere ulaşmada azimli ve kararlı olma” (13) , “sorun çözme becerilerini geliştirme (sorunların çözümüne farklı bakış açıları getirme, öngörülü olma)” (12) , “iletişim becerilerini geliştirme ve sosyal ilişkileri yürütme” (11) en fazla tespit edilen bibliyoterapik unsurlardır.

Tablo 8’de en fazla bibliyoterapik unsur barındıran metinler “Bu Nehir Bizim” (9 unsur), “Dumlupınar Savaşı” (8 unsur), “6 Mart 1915 Gecesi” (8 unsur), “Hoşça Kalın, Güle Güle” (7 unsur), “Şahin Bey” (7 unsur) ve “Sokak” (7 unsur) metinleridir. “Geyik Ana”, “Çiftçi ile Çocukları” ve “Barkod” olmak üzere toplam üç metinde ise bibliyoterapik unsurun olmadığı görülmektedir.

Tablo 9
6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Bibliyoterapik Unsurlar

Metinler	Metinler								Toplam (f)								
	Aile bireyleri ve sosyal çevreyle olan çatışmaların çözülmesi	Bilinçli bir birey olarak topluma fayda sağlama, sorumluluk bilinci geliştirme	Bir birey olarak kendini tanıma	Bireyin yaşadığı problemlerin diğer insanlar için de yaşanabilir olduğunu görerek yalnızlık ve soyutlanma duygusundan uzaklaşma	Bireysel farklılıklara saygı gösterme ve kalıp yargılardan uzaklaşma	Çevreye, topluma ve dünyaya uyum sağlama becerilerini geliştirme	Dijitalleşen toplumda yaşanan problemleri tanıma (siber zorbalık, olumsuz rol modeller, kötü amaçlı yazılımlar)	Doğaya ve tüm canlılara karşı sorumluluk bilinci geliştirme		Empati kurma ve duygularını aktarma	Hedef belirleme, hedeflere ulaşmada azimli ve kararlı olma	İletişim becerilerini geliştirme ve sosyal ilişkileri yürütme	Kaygı, öfke ve zaman yönetimi becerisi geliştirme	Küreselleşen dünyanın sorunları karşısında duyarlı olma	Milli, manevi ve kültürel değerlere sahip olma	Olumlu benlik algısı geliştirme	Sorun çözüme becerilerini geliştirme (sorunların çözümüne farklı bakış açıları getirme, öngörültü olma)
Vermek									1	1							2
Çoğalmaktır																	-
Canım Aliye,																	-
Ruhum Filiz																	-
Kuğular	1									1							3
Sahibini																	-
Unutmayan																	-
Köpek																	-
Yaştan																	-
Gileyliyim !			1	1										1			3
Finlandiya’dan	1					2	1										4
Ak Sakallı																	-
Bilge Dede				1							1	1		1		1	5
Aslanla Fare									1								1
Bir Dünya																	-
Bırakın						1											-
Bebeklerin																	-
Ulus Yok			1	1				1									3

Tablo 8 incelendiğinde en fazla tespit edilen bibliyoterapik unsurlar “milli, manevi ve kültürel değerlere sahip olma” (31) , “ sorun çözme becerilerini geliştirme (sorunların çözümüne farklı bakış açıları getirme, öngörülü olma)” (10) , “bireyin yaşadığı problemlerin diğer insanlar için de yaşanabilir olduğunu görerek yalnızlık ve soyutlanma duygusundan uzaklaşma” (9) ve “çevreye, topluma ve dünyaya uyum sağlama becerilerini geliştirme” (9) olarak tespit edilmiştir. En fazla bibliyoterapik unsur barındıran metinler “Türk Askerinin Cesareti” (10 unsur) , “1 Kişi = ?” (9 unsur) ve “Gazi’yi Görmeye Gelen Ana” (9 unsur) olarak belirlenmiştir. “Sahibini Unutmayan Köpek” , “Rüzgâr” , “Tadı Olmayan Bir Şeyi Neden İçeyim Ki ?” ve “Sağlığına Dikkat Et” metinlerinde ise bibliyoterapik unsura rastlanmadığı görülmektedir.

Tablo 10

7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Bibliyoterapik Unsurlar

Metinler	Aile bireyleri ve sosyal çevreyle olan çatışmaların çözülmesi	Bilinçli bir birey olarak topluma fayda sağlama, sorumluluk bilinci geliştirme	Bir birey olarak kendini tanıma	Bireyin yaşadığı problemlerin diğer insanlar için de yaşanabilir olduğunu görerek yalnızlık ve soyutlanma duygusundan uzaklaşma	Bireysel farklılıklara saygı gösterme ve kalıp yargılardan uzaklaşma	Çevreye, topluma ve dünyaya uyum sağlama becerilerini geliştirme	Dijitalleşen toplumda yaşanan problemleri tanıma (siber zorbalık, olumsuz rol modeller, kötü amaçlı yazılımlar)	Doğaya ve tüm canlılara karşı sorumluluk bilinci geliştirme	Empati kurma ve duygularını aktarma	Hedef belirleme, hedeflere ulaşmada azimli ve kararlı olma	İletişim becerilerini geliştirme ve sosyal ilişkileri yürütme	Kaygı, öfke ve zaman yönetimi becerisi geliştirme	Küreselleşen dünyanın sorunları karşısında duyarlı olma	Milli, manevi ve kültürel değerlere sahip olma	Olumlu benlik algısı geliştirme	Sorun çözme becerilerini geliştirme (sorunların çözümüne farklı bakış açıları getirme. öngörülü olma)	Toplam (f)
Bir Dünya Düşünürüm											1				1		2
Çiçek Dürbünü					1					1							2
Ana İşsiz	1					1						1				1	5
Kalınca														1		1	2
Karadut																	-
Korku																	
Atatürk’ü																	
Gördüm														1			1
Düşümde																	

Tablo 10'un devamı

Müfteli											
Kadınlar ve Emin Atsubay	1					1	1	1			4
Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü	1					1	1				3
Penceresi Sonsuzluğa	1	1							2	1	5
Açılan Oda Gün Doğacak	1					1	1		1		4
Okumanın İşlevi											-
Kitaplarla Kurulan Dostluk											1
Okumak Düşünmek İçindir	1			1		1		3		1	7
Anne Frank'ın Hatıra Defteri	1	1		1				1		1	5
Hayat O Gün Çok Güzeldi	2		1					1			4
Tahta Bisiklet Kaplumbağayla İki Ördek	1			1		1		1			5
Kızgın Bir Lira Akıllı Evlat	1		1								1
Bir Adam, Bir Köy, Bir Orman	1	1				1	1		1		6
Adını Göklere Yazdıran				1			3			1	5
Çocuk Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi?			1	1		1		2	1	1	1
"A" Harfi Mesele	1		1	1	1			1			6
Kuyumcuyu Bulmakta				1		1			1	1	4
Çok Geç Diye Bir Zaman		1						1			2
Yusufoçuk Karagöz Nedir?						1			1		2
Anadolu'da Kilim Demek						1	1		3		5
Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî	1		1		1				2		5
Nasreddin Hoca									1		1
Hikâyeleri İki Tekerlekli Özgürlük						1			1		1
										1	3

Tablo 10'un devamı

Futbolcu																			
Olmaya Karar			1																1
Vermiştim																			
Karlı Dağların																			-
Arkadaşı Ol																			
Broşür	1								1	1								2	5
Bilim İnsanı		1																1	2
Öyküleri																			
Âşık Veysel														3					3
Şatiroğlu																			
Geleneksel																			
Türk																		1	1
Sanatlarından																			
Ebru																			
Ağaçtan Oyma																			
Su Tası									1									1	2
Yaşayan İnsan																			
Hazineleri														8					8
Gize																			-
Toplam	9	9	9	3	5	4	-	4	4	13	9	4	7	31	5	12			128

Tablo 10 incelendiğinde en fazla tespit edilen bibliyoterapik unsurlar “milli, manevi ve kültürel değerlere sahip olma” (31) , “hedef belirleme, hedeflere ulaşmada azimli ve kararlı olma” (13) , ve “sorun çözme becerilerini geliştirme (sorunların çözümüne farklı bakış açıları getirme, öngörülü olma)” (12) unsurlarıdır. “Dijitalleşen toplumda yaşanan problemleri tanıma (siber zorbalık, olumsuz rol modeller, kötü amaçlı yazılımlar)” unsuru ise bu tabloda görülmemektedir. Tablo 5’te en fazla bibliyoterapik unsur içeren metinler “Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi?” (9 unsur) , “Yaşayan İnsan Hazineleri” (8 unsur) ve “Okumak Düşünmek İçindir” (7 unsur) olarak tespit edilmiştir. “Karadut” , “Okumanın İşlevi” “Karlı Dağların Arkadaşı Ol” ve “Gize” metinlerinde ise bibliyoterapik unsur bulunmamaktadır.

Tablo 11

8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Bibliyoterapik Unsurlar

Metinler	Aile bireyleri ve sosyal çevreyle olan çatışmaların çözülmesi	Bilinçli bir birey olarak topluma fayda sağlama, sorumluluk bilinci realite	Bir birey olarak kendini tanıma	Bireyin yaşadığı problemlerin diğer insanlar için de yaşanabilir olduğunu göterek yalnızlık ve soyutlanma duygusundan uzaklaşma	Bireysel farklılıklara saygı gösterme ve kalıp yargılardan uzaklaşma	Çevreye, topluma ve dünyaya uyum sağlama becerilerini geliştirme	Dijitalleşen toplumda yaşanan problemleri tanıma (siber zorbalık, olumsuz rol modeller, kötü amaçlı vazırlılar)	Doğaya ve tüm canlılara karşı sorumluluk bilinci geliştirme	Empati kurma ve duygularını aktarma	Hedef belirleme, hedeflere ulaşmada azimli ve kararlı olma	İletişim becerilerini geliştirme ve sosyal ilişkileri yürütme	Kaygı, öfke ve zaman yönetimi becerisi geliştirme	Küreselleşen dünyanın sorunları karşısında duyarlı olma	Milli, manevi ve kültürel değerlere sahip olma	Olumlu benlik algısı geliştirme	Sorun çözme becerilerini geliştirme (sorunların çözümüne farklı bakış açıları getirme, öngörülü olma)	Toplam (f)
İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine Kaşağı	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	6
İnsanla Güzel Kedi ile Fare	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	10
Ayaz'ın Definesi		2												1	1		4
Bayrağımızın Altında				1										1			2
Atatürk ve Müzik														2			2
Kımalı Ali'nin Mektubu	1	1												2			4
Atatürk'ü Gördüm				1							1			1	1		4
Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor														1			1
Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar	1				1	4					1		2			1	10
Simit ve Peynir'le Bilim İnsanı Öyküleri		1				1		1		1	1	1	1			1	6

Tablo 11'in devamı

Kalbim Rumeli'de Kaldı Zeytinyağı Üretimi İmece	1		1					1				1	1		1	6	
													1			1	
	1		1									1		1		4	
Toplam	13	4	6	9	2	11	6	7	5	3	4	6	10	25	10	11	132

Tablo 11 incelendiğinde en fazla görülen bibliyoterapik unsurlar “milli, manevi ve kültürel değerlere sahip olma” (25) , “aile bireyleri ve sosyal çevreyle olan çatışmaların çözülmesi” (13) , “çevreye, topluma ve dünyaya uyum sağlama becerilerini geliştirme” (11) , “küreselleşen dünyanın sorunları karşısında duyarlı olma” (10) ve “olumlu benlik algısı geliştirme” (10) olarak tespit edilmiştir. Tabloda bibliyoterapik unsurun en yoğun olarak görüldüğü metinler “Kedi ile Fare” (10 unsur) , “Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar” (10 unsur) ve “Karanlığın Rengi Beyaz” (8 unsur) metinleridir. “Parktaki Bilim” , “Uzay Giysileri” ve “Rüzgâr” metinlerinin ise bibliyoterapik unsur taşımadığı görülmektedir.

Ders kitaplarında incelen metinlerin frekans değeri düşük olanların faydasız veya niteliksiz olarak değerlendirilmesi söz konusu değildir. Bazı metinler programın amaçları doğrultusunda okuyucuya estetik zevk ve duygusal yoğunluk kazandırmaktadır. Örneğin 5. sınıf ders kitabında “Millî Kültürümüz” temasında, 6. sınıf “Sağlık ve Spor” temasında, 7. sınıf “Duygular” temasında ve 8. sınıf “Doğa ve Evren” temasında bulunan metinlerin frekans değerlerinin çok yüksek olmadığı tespit edilmiştir. Ancak bu temalarda yer alan metinlerde bibliyoterapik unsurlar örtük bir mesaj oluşturacak şekilde verilmiştir. Bu temalardaki metinlerin frekans değerleri düşük olsa da öğrenciye sağlayacağı kazanımlar çok daha fazladır. En fazla bibliyoterapik unsura sahip metinler 5. sınıf Türkçe ders kitabında “Bu Nehir Bizim (f:9), Dumlupınar Savaşı (f:8) , 6 Mart 1915 Gecesi (f:8), Hoşça Kalın, Güle Güle (f:7), Şahin Bey (f:7) ve Sokak (f:7)”; 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Türk Askerinin Cesareti (f:10) , 1 Kişi = ? (f:9) ve Gazi’yi Görmeye Gelen Ana (f:9)”; 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi? (f:9) , Yaşayan İnsan Hazinesi (f:8) ve Okumak Düşünmek İçindir (f:7)”; 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Kedi ile Fare (f:10) , Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar (f:10) ve Karanlığın Rengi Beyaz (f:8) metinleri olarak belirlenmiştir.

Tablo 12
Bibliyoterapik Unsurların Sınıflara Göre İncelenmesi

Sınıf	Aile bireyleri ve sosyal çevreyle olan çatışmaların çözülmesi	Bilinçli bir birey olarak topluma fayda sağlama, sorumluluk bilinci geliştirme	Bir birey olarak kendini tanıma	Bireyin yaşadığı problemlerin diğer insanların için de yaşanabilir olduğunu göstererek yalnızlık ve soyutlanma duygusundan uzaklaşma	Bireysel farklılıklara saygı gösterme ve kalıp yargılardan uzaklaşma	Çevreye, topluma ve dünyaya uyum sağlama becerilerini geliştirme	Dijitalleşen toplumda yaşanan problemleri tanıma (siber zorbalık, olumsuz rol modeller, kötü amaçlı yazılımlar)	Doğaya ve tüm canlılara karşı sorumluluk bilinci geliştirme	Empati kurma ve duygularını aktarma	Hedef belirleme, hedeflere ulaşmada azimli ve kararlı olma	İletişim becerilerini geliştirme ve sosyal ilişkileri yürütme	Kaygı, öfke ve zaman yönetimi becerisi geliştirme	Küreselleşen dünyanın sorunları karşısında duyarlı olma	Milli, manevi ve kültürel değerlere sahip olma	Olumlu benlik algısı geliştirme	Sorun çözme becerilerini geliştirme (sorunların çözümüne farklı bakış açıları getirme, öngörülü olma)	Bibliyoterapik Unsurlar Toplamı (f)
5	8	17	3	3	3	8	5	6	7	13	11	7	8	22	5	12	138
6	4	8	5	9	3	9	3	7	7	7	6	3	7	31	8	10	127
7	9	9	9	3	5	4	-	4	4	13	9	4	7	31	5	12	128
8	13	4	6	9	2	11	6	7	5	3	4	6	10	25	10	11	132
																	525
T (f)	34	38	23	24	13	32	14	24	23	36	30	20	32	109	28	45	
6	4	8	5	9	3	9	3	7	7	7	6	3	7	31	8	10	127
7	9	9	9	3	5	4	-	4	4	13	9	4	7	31	5	12	128
8	13	4	6	9	2	11	6	7	5	3	4	6	10	25	10	11	132
																	525
T (f)	34	38	23	24	13	32	14	24	23	36	30	20	32	109	28	45	

Tablo 12 incelendiğinde Ortaokula geçiş ve uyum süreci olan 5. sınıf ile ortaokulun sonu, liseye geçiş aşaması olan 8. sınıfta bibliyoterapik unsurların diğer sınıf düzeylerine göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 13

Bibliyoterapik Unsurların Temalar Kapsamında İncelenmesi

Tema	Sınıf	f
Birey ve Toplum	5	20
Millî Mücadele ve Atatürk	5	34
Doğa ve Evren	5	18
Millî Kültürümüz	5	9
Vatandaşlık	5	12
Sağlık ve Spor	5	13
Erdemler	5	15
Bilim ve Teknoloji	5	17
Erdemler	6	8
Birey ve Toplum	6	15
Millî Mücadele ve Atatürk	6	39
Millî Kültürümüz	6	20
Doğa ve Evren	6	7
Sanat	6	7
Bilim ve Teknoloji	6	25
Sağlık ve Spor	6	6
Duygular	7	11
Millî Mücadele ve Atatürk	7	17
Okuma Kültürü	7	17
Erdemler	7	17
Kişisel Gelişim	7	26
Millî Kültürümüz	7	15
Sağlık ve Spor	7	11
Sanat	7	14
Erdemler	8	28
Millî Mücadele ve Atatürk	8	13
Bilim ve Teknoloji	8	17
Birey ve Toplum	8	27
Zaman ve Mekân	8	9
Millî Kültürümüz	8	18

Tablo 13'ün devamı

Doğa ve Evren	8	6
Vatandaşlık	8	20
Toplam	531	

En fazla bibliyoterapik unsur içeren temanın “Millî Mücadele ve Atatürk” teması olduğu görülmektedir. “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Birey ve Toplum” temaları da “Millî Mücadele ve Atatürk” temasını takip etmektedir. “Zaman ve Mekân” ise en az bibliyoterapik unsur barındıran tema olarak belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda tespit edilen bibliyoterapik unsurlar en çoktan en aza doğru sıralanmıştır:

Tablo 14
Tespit Edilen Bibliyoterapik Unsurlar

Bibliyoterapik Unsur	f
Millî, manevi ve kültürel değerlere sahip olma	109
Sorun çözme becerilerini geliştirme (sorunların çözümüne farklı bakış açıları getirme, öngörülü olma)	45
Bilinçli bir birey olarak topluma fayda sağlama, sorumluluk bilinci geliştirme	38
Hedef belirleme, hedeflere ulaşmada azimli ve kararlı olma	36
Aile bireyleri ve sosyal çevreyle olan çatışmaların çözülmesi	34
Çevreye, topluma ve dünyaya uyum sağlama becerilerini geliştirme	32
Küreselleşen dünyanın sorunları karşısında duyarlı olma	32
İletişim becerilerini geliştirme ve sosyal ilişkileri yürütme	30
Olumlu benlik algısı geliştirme	28
Doğaya ve tüm canlılara karşı sorumluluk bilinci geliştirme	24
Bireyin yaşadığı problemlerin diğer insanlar için de yaşanabilir olduğunu görerek yalnızlık ve soyutlanma duygusundan uzaklaşma	24
Bir birey olarak kendini tanıma	23
Empati kurma ve duygularını aktarma	23
Kaygı, öfke ve zaman yönetimi becerisi geliştirme	20
Dijitalleşen toplumda yaşanan problemleri tanıma (siber zorbalık, olumsuz rol modeller, kötü amaçlı yazılımlar)	14
Bireysel farklılıklara saygı gösterme ve kalıp yargılardan uzaklaşma	13
Toplam	525

Tablo 14'e göre incelenen Türkçe ders kitaplarında en fazla yer verilen unsur f=109 ile “millî, manevi ve kültürel değerlere sahip olma” olmuştur. f=45 ile “sorun çözme

becerilerini geliştirme (sorunların çözümüne farklı bakış açıları getirme, öngörülü olma)”; f=38 ile “bilinçli bir birey olarak topluma fayda sağlama, sorumluluk bilinci geliştirme”; f=36 ile “hedef belirleme, hedeflere ulaşmada azimli ve kararlı olma”; f=34 ile “aile bireyleri ve sosyal çevreyle olan çatışmaların çözülmesi”; f=32 ile “çevreye, topluma ve dünyaya uyum sağlama becerilerini geliştirme”; f=32 ile “küreselleşen dünyanın sorunları karşısında duyarlı olma”; f=30 ile “iletişim becerilerini geliştirme ve sosyal ilişkileri yürütme”, f=28 ile “olumlu benlik algısı geliştirme”; f=24 ile “doğaya ve tüm canlılara karşı sorumluluk bilinci geliştirme”; f=24 ile “bireyin yaşadığı problemlerin diğer insanlar için de yaşanabilir olduğunu görerek yalnızlık ve soyutlanma duygusundan uzaklaşma”; f=23 “bir birey olarak kendini tanıma”; f=23 ile “duygudaşlık kurma ve duygularını aktarma”; f=20 ile “kaygı, öfke ve zaman yönetimi becerisi geliştirme”; f=14 ile “dijitalleşen toplumda yaşanan problemleri tanıma (siber zorbalık, olumsuz rol modeller, kötü amaçlı yazılımlar); f=13 ile “bireysel farklılıklara saygı gösterme ve kalıp yargılardan uzaklaşma” unsurları tespit edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilmiş olan bulgulara dayalı olarak sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Değişen dünya düzeni bireylerin ihtiyaçlarını etkiliyor ve bu ihtiyaçların karşılanmaması ruhsal ve psikolojik sorunlara yol açabiliyor. Değişen yaşam koşulları, sosyal medya etkileri, küresel sorunlar ve ekonomik zorluklar gibi faktörler bireylerin stres seviyelerini arttırabilir. Bu durumda bireylerde stres, kaygı, depresyon ve diğer ruhsal problemlerin giderek arttığı görülebilir. Bu da psikolojik destek hizmetlerinin önemini daha da artırıyor. Psikolojik sağlamlığı güçlendiren yöntemler, bu süreçte önemli bir rol oynuyor. Özellikle psikoloji, kişisel gelişim ve edebiyat alanındaki kitaplar, ruhsal tedavi sürecinde destekleyici bir araç olarak düşünülebilir. Bireylerin içsel dünyalarına yönelik farkındalığı arttıran bu tür kitaplar duygusal dengeye fayda sağlayabilir. Kitaplar sundukları zengin içeriklerle bilgiye ulaşma ve kullanma, problem çözme, ruhsal iyilik sağlama gibi konularda bireylerin yaşamlarına olumlu katkılar sağlar.

Bibliyoterapi, okuma ve edebi metinler aracılığıyla kişisel gelişim ve iyileşme sürecine destek olur. İyi seçilmiş kitaplar, insanlara kendi yaşamlarını ve duygularını daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir. Bu tür bir terapi, bir kişinin duygusal, zihinsel ve ruhsal iyilik halini artırabilir. Kitaplar aracılığıyla farklı perspektiflerden bakmayı öğrenmek, problem çözme becerilerini artırabilir ve kişinin yaşadığı sorunlara farklı çözüm yolları bulmasına yardımcı olabilir. Kitaplar bireylere çok çeşitli şekillerde yardımcı olabilir: bilgi edinme, rahatlama, düşündürme, iyileştirme ve problemlere çözüm üretme gibi. Bu nedenle, kitapların yaşamımızdaki önemi ve etkisi oldukça büyüktür.

Ortaokul Türkçe ders kitabı metinlerinde bulunan bibliyoterapik unsurları ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada Erdemir'in (2016) geliştirdiği "Bibliyoterapik Unsurlar Rubriği" kullanılarak metinler incelenmiş, elde edilen sonuçlar tablo halinde sunulmuştur.

İncelenen beşinci sınıf Türkçe Ders Kitabı metinlerinde 138, altıncı sınıf Türkçe Ders Kitabı metinlerinde 127, yedinci sınıf Türkçe Ders Kitabı metinlerinde 128 ve sekizinci sınıf Türkçe Ders Kitabı metinlerinde 132 unsur olmak üzere toplam 525 bibliyoterapik unsur tespit edilmiştir. Bibliyoterapik unsurların temalara ve metinlere orantısız dağıldığı görülmüştür.

En fazla bibliyoterapik unsurun ortaokula geçişin ilk basamağı olan 5. sınıf Türkçe ders kitabında ve liseye geçiş olan 8. Sınıf Türkçe ders kitabında olduğu tespit edilmiştir.

Daha sonra temalar karşılaştırılmış; en fazla 5 ve 6. sınıfta “Millî Mücadele ve Atatürk” , 7. sınıfta “Kişisel Gelişim” ve 8. sınıfta “Erdemler” temalarında bibliyoterapik unsurların varlığı görülmüştür.

Beşinci sınıf Türkçe ders kitabında 4; altıncı sınıf Türkçe ders kitabında 4; yedinci sınıf Türkçe ders kitabında 4; sekizinci sınıf Türkçe ders kitabında 3 metin olmak üzere 160 okuma ve dinleme/izleme metninin 15 tanesinde bibliyoterapik unsur yer almamaktadır.

Metinlerde ön planda olan bibliyoterapik unsurlar frekans değerleri dikkate alınarak sıralanmıştır. Frekans değeri en yüksek olan unsur “Millî, manevî ve kültürel değerlere sahip olma” olarak tespit edilmiştir.

2022-2023 eğitim öğretim yılında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitapları olumlu benlik algısı geliştirme, doğaya ve tüm canlılara karşı sorumluluk bilinci geliştirme, yalnızlık ve soyutlanma duygusundan uzaklaşma, bir birey olarak kendini tanıma, kaygı, öfke ve zaman yönetimi becerisi geliştirme, dijitalleşen toplumda yaşanan problemleri tanıma, bireysel farklılıklara saygı gösterme ve kalıp yargılardan uzaklaşma konusunda yetersiz kalmıştır.

Bibliyoterapi, özellikle eğitim ortamlarında önemli bir rol oynayabilir fakat ders kitaplarında yetersiz bibliyoterapik içeriklerin olması da mümkündür. Bu nedenle kitaplarda yer alan etkinlikler ve yardımcı metinler, ders kitaplarındaki metinlerin bibliyoterapik potansiyelini daha etkili bir şekilde kullanmaya yardımcı olabilir.

Bu yöntemde kitaplar ve metinler tek başına yeterli değildir. Doğru kişi, doğru zaman ve doğru kitap uygulaması bu yöntemin ana unsurlarıdır. Bu süreçte öğretmene çok fazla sorumluluk düşmektedir. Ders kitaplarındaki metinlerin kısa veya kısaltılmış olmasının hem avantajları hem de dezavantajları bulunmaktadır. Kısa metinler okuma alışkanlığı olmayan veya sınırlı zamanı olan bireyler için avantajken; metinlerde bazı önemli içeriklerin atlanması, içeriğin ayrıntılı değil de yüzeysel sunulması metnin etkisini azaltabilir veya yanlış anlamalara neden olabilir. Öğrencilerin öğrenme süreçlerini, duyuşsal ve psikomotor gelişimlerini desteklemek açısından bu materyallerin kullanımı kritiktir. Bu nedenle, öğretmenlerin bu tür materyalleri etkili bir şekilde kullanması önemlidir.

Erdemir (2016), “100 Temel Eser Listesinde Yer Alan Masallardaki Bibliyoterapik Unsurlar” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, 88 masalın bibliyoterapik unsurlarını belirlemiştir. Masallar aracılığıyla sorun çözme becerilerinin geliştirilebileceğini, karakterlerin olumlu davranış modelleriyle iletişim becerilerini ve yeni değer, tutum, davranış geliştirme gibi becerilerle bireylerin gelişimini sağlayacak unsurların ön plana çıktığını tespit etmiştir. Ders kitaplarına seçilecek metinlerin öğrencilerin farklı becerilerini geliştirmelerine, bireysel ve toplumsal gelişimlerine katkı sağlamalarına yardımcı olacak bibliyoterapik unsurların temalara ve metinlere orantılı olarak dağıtılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu unsurların metinlerde yer alması bireylerin kişilik ve sosyal gelişimlerini destekleyerek toplumsal yapının daha sağlıklı olarak ilerleyeceğinden söz etmiştir.

Doğanay (2019), “5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Bibliyoterapi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında; bibliyoterapi yönteminin Türkçe dersinde metinler aracılığıyla öğrenciye sunulmasında yöntemin daha işlevsel hâle gelerek dil becerilerini ve iletişim becerilerini geliştireceğini tespit etmiştir. Türkçe dersinin kazandırmayı amaçladığı genel becerilerle bibliyoterapik unsurların örtüştüğü sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilerde fırsat eşitliğini sağlayan ders kitaplarının daha dikkatli ve özenli hazırlanmasının niteliğini arttıracaklarını söylemiştir. Ders kitaplarının verimli hâle getirilmesinde güncellemelerin yapılması, daha kapsamlı ve verimli olması noktasında önerilerde bulunmuştur.

Yeşil (2021), “Türkçe Dersinde Bibliyoterapi Tekniğinin Kullanımına Yönelik Eğitim Tasarımı Önerisi” adlı doktora tez çalışmasında bibliyoterapi tekniği ile ilgili teori ve pratikte farklı uygulamalar içeren çalışmaları çocuk ve edebiyat kapsamında değerlendirerek çocuk edebiyatı ürünlerinin sahip olması gereken özelliklerin, bibliyoterapi ile örtüştüğünü tespit etmiştir. Bibliyoterapi tekniğiyle hazırlanmış Türkçe eğitim tasarımlarının uygulanmasının ardından öğrencilere farklı eserler önermek, okuma alışkanlığının sürekliliğini ve öğrencilerin okuma kültürünü geliştirmelerini sağlayacağını, öğrencilerin okumaya karşı tutumlarını olumlu bir biçimde etkileyeceğini belirtmiştir. Okuma tutumlarının olumlu yönde etkilenmesi ile bibliyoterapinin etkililiğinin artıracaklarını ve öğrencilere kaliteli zaman geçirme konusunda yardımcı olacağını belirtmiştir.

Büyüksakallı (2022), “Okuma Tutumlarının Bibliyoterapi Aracılığıyla İyileştirilmesinde Kullanılabilecek Kaynak Eser İncelemesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, kitaplar aracılığıyla öğrencilerin okuma tutumlarını değiştirmeyi amaçlamıştır. Okuma tutumlarını değiştirmek için kaynak eser incelemesi yapmış, belirli ölçütler doğrultusunda 19 çocuk kitabını incelemiştir. İncelenen eserlerin nitelikleri, taşınması gereken özellikler ve sürece katkıları belirli bir kapsam doğrultusunda sistematik bir şekilde araştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde, incelenen kitapların öğrencilerin okuma tutumlarını bibliyoterapi aracılığıyla iyileştirmede kaynak eser olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Alanyazın incelendiğinde bibliyoterapinin sınıf ortamında uygulandığında öğrencilerde anlamlı bir gelişim sağlayabileceği görülmüştür. Bu yöntemin daha etkili olması ve olumlu sonuçların elde edilmesi için öğretmenlerin ve diğer okul personelinin müşavirlik hizmetleri kapsamında çeşitli eğitimler alarak, sürece velileri de dahil ederek daha nitelikli hale gelmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Bireylerin toplumsal ve küresel değişimlere sağlıklı bir şekilde uyum sağlaması için öğretimin niteliğinin artırılması, eğitimin de sürecin ayrılmaz bir parçası olarak her alanda buna dahil edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bibliyoterapi sürecinin Türkçe dersinin hedefleri ve programda yer alan değerler ile eşgüdüm göstermesi bibliyoterapinin uygulamalarının daha pratik ve işlevsel hâle gelmesini sağlayacaktır. Bu anlamda Bilişsel hedeflerden temel dil becerilerinin kullanımı, okuma ve

anlama, kültürel ve tarihsel farkındalık ile dünya görüşünü geliştirme gibi becerileri kazandırmasının yanında duyuşsal olarak da empati, özgüven, etkili iletişim, olumlu benlik gibi çeşitli becerileri kazandırması bakımından yararlanılabilir bir kaynak olan Türkçe ders kitapları etkileşimli metinler aracılığıyla duygusal farkındalık ve üst düzey zihinsel becerileri bireylere kazandırabilecek nitelikte olmalıdır. Türkçe ders kitapları sadece dil becerilerini geliştirmekle kalmamalı aynı zamanda öğrencilere sorun çözme becerileri, iletişim becerileri, empati, karar verme, sorumluluk alma gibi becerileri kazanmalarına rehberlik etme sürecinde de faydalı olmalıdır. Bu nedenle, ders kitaplarının bibliyoterapik unsurlar açısından incelenmesi ve gerekli güncellemelerin yapılması önemlidir. Türkçe ders kitaplarının bibliyoterapik unsurlar açısından incelenmesi ve güncellenmesi, eğitim sisteminin daha kapsamlı bir şekilde öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermesini sağlayacaktır. Sadece basılı bir materyal olarak değil çeşitli dijital kitapların, eğitim platformlarının da sürece dahil edilmesiyle öğrencilerin teknolojinin getirdiği olumsuzluklardan minimum seviyede etkilenmesini sağlayacaktır. Bu sayede siber zorbalık, kötü amaçlı yazılımlar, sosyal medya ve ekran bağımlılığı gibi öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimine ket vuracak etkenler de azalacaktır.

5.2. Öneriler

1. Öğretmenlere bibliyoterapi hakkında hizmet içi eğitimler verilmesi, bu yöntemin daha etkili ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayabilir. Bu eğitimler, öğretmenlere bibliyoterapinin temel ilkeleri, uygulama teknikleri ve etkili yöntemler hakkında bilgi sağlayabilir. Öğretmenler bu eğitimler sayesinde daha donanımlı hale gelerek, öğrencilerin duygusal ve zihinsel gelişimine daha fazla katkıda bulunabilir.

2. Türkçe ders kitaplarına alınacak metinlerin seçimi ve içeriği konusunda uzman kişilerden görüş almak oldukça önemlidir. Bu uzmanlar, metinlerin öğrencilerin yaş ve gelişim düzeyine uygunluğunu değerlendirerek, metinlerin içeriğinin ders müfredatıyla uyumunu gözden geçirebilir ve öğrencilerin duygusal ve zihinsel ihtiyaçlarını karşılayacak metinleri önerebilirler. Uzmanlardan alınacak görüşler, Türkçe ders kitaplarının içeriğinin daha nitelikli hale gelmesine ve öğrencilere daha etkili bir şekilde hizmet etmesine yardımcı olabilir.

3. Ailelerin bibliyoterapi yöntemi hakkında bilgi sahibi olması, bireylerin gelişim dönemlerinde karşılaştıkları sorunları çözmelerine ve duygusal olarak desteklenmelerine yardımcı olabilir. Aileler, çocuklarına uygun kitapları seçerek, onların yaşadıkları duygusal sorunlarla ilgili anlayış kazanarak bu sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olabilirler. Bu yöntem hakkında bilgi sahibi olan aileler çocuklarıyla daha sağlıklı iletişim kurabilir ve onların duygusal ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilir.

4. Disiplinler arası bir yaklaşımın benimsenmesi ile ders içeriklerinin öğrenciler için daha faydalı hale getirilmesi, değişen dünya, toplum ve ihtiyaçlara uyum sağlamada sağlıklı bireyler yetiştirmek için oldukça önemlidir. Bibliyoterapi gibi yöntemlerin ve bu yöntemleri destekleyen çalışmaların yaygınlaşması, disiplinler arası iş birliğini teşvik ederek bireylerin çok yönlü gelişimini destekler. Disiplinler arası bir yaklaşımın benimsenmesi, bireylerin daha sağlıklı toplumlar oluşturmalarına katkıda bulunabilir. Çünkü bu yaklaşım, farklı disiplinlerden gelen uzmanların bir araya gelerek bireylerin ihtiyaçlarına daha etkili bir şekilde cevap verilebilmesini sağlar. Bu nedenle, disiplinler arası iş birliğinin artmasıyla, değişen dünyaya uyum sağlama konusunda daha etkili çözümler üretilebilir ve daha sağlıklı bireyler yetiştirilebilir.

5. Bireylerin yalnızlaşmasıyla başlayan intihar eğilimleri ve iletişim kurmada yaşanan problemler teknolojinin gelişmesiyle birlikte çok daha fazla artış göstermektedir. Dijitalleşmenin getirdiği siber zorbalık, sosyal medya bağımlılığı, kötü içerikli yazılımlara maruz kalma gibi konularda yaşanan problemlerin çözümü için daha nitelikli metinler ders kitaplarında yer alabilir. Ders kitaplarında yer alacak nitelikli metinler, öğrencilere bu tür sorunlarla başa çıkmaları için rehberlik edebilir.

6. Ülkemizde de yaş gruplarına, ihtiyaçlara ve sorunlara uygun bibliyoterapik okuma listeleri oluşturulması oldukça önemlidir. Bu listede yer alan kitaplar, okuyucuların kendilerini tanımalarına, duygularını ifade etmelerine ve yaşadıkları sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Bibliyoterapik okuma listeleri, okul kütüphaneleri, halk kütüphaneleri, gençlik merkezleri gibi çeşitli yerlerde kullanılabilir. Ayrıca, ebeveynler ve öğretmenler de bu listeler kullanılarak çocukların ve gençlerin duygusal ve ruhsal sağlıklarını desteklemek için yönlendirilebilirler.

7. Kalabalık sınıflarda sınırlı zaman dilimlerinde bibliyoterapi yönteminin uygulanması zor olacaktır. Bunun için psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi ve kontrol edilmesi sürecinin paydaşları olan okul yöneticileri, okulun rehberlik servisi ve ilgili kişilerin iş birliği yapması oldukça önemlidir. Rehberlik servisi tarafından düzenlenecek grup terapisi oturumları veya öğle arası etkinlikleri gibi zaman dilimleri, ders saati dışında da bibliyoterapinin uygulanmasına olanak sağlayabilir.

8. Bu çalışmada bibliyoterapinin Türkçe ders kitabı metnindeki varlığı incelenmiş, metinlerde yer alan unsurlar belirlenmiştir. Bu anlamda bibliyoterapinin hayat bilgisi, sosyal bilgiler, yabancı dil, görsel sanatlar, müzik,... gibi başka derslerde de kullanılması ele alınabilir.

9. Bibliyoterapi yöntemine yönelik uygulama örneklerinin yaygınlaştırılarak bireylerin kişisel gelişimleri teşvik edilmeli. Okul kütüphanelerinde öğrencilere bibliyoterapi oturumları, öğretmenlerin sınıf içinde bibliyoterapiye dayalı aktiviteleri, halk kütüphanelerinde bibliyoterapi temelli grup tartışmaları, online bibliyoterapi kaynakları, psikolog ve danışmanlarla iş birliği gibi çalışmalar düzenlenebilir.

10. Türkçe derslerinde okuma saati uygulamaları yapılarak öğrencilerin olumsuz düşünce, duygu ve davranışlarını değiştirmeye yönelik etkinlikler planlanabilir. Bu tür uygulamalarda kullanılacak kitaplar, öğrencilerin yaş, gelişim ve ilgi düzeylerine uygun, sorunları çözmeye yönelik mesajlar içeren kitaplar olmalıdır. Öğretmenler, öğrencilere okuma saati boyunca rehberlik etmeli, okudukları metinleri anlamalarına ve içselleştirmelerine yardımcı olmalı. Okuma saati sonrasında, öğrencilerle kitaplar hakkında grup tartışmaları düzenlenebilir. Öğrenciler, okudukları kitaplar hakkında yaratıcı yazma aktiviteleri yapabilirler. Örneğin, öğrencilere kitabın ana karakteriyle ilgili bir mektup yazma veya kitabın sonunu değiştirme gibi görevler verilebilir.

KAYNAKÇA

- Afolayan, J. A. (1992). "Documentary perspective of bibliotherapy in education", *Reading Horizons*, 33 (2), 137-148.
- Al Darwish, S. (2015). "Literacy and children's literature: Evidence from actual classroom practice", *Journal of Education and Training Studies*, 3(1), 78-83.
- Bal, F. (2018). "Bibliyoterapi uygulamasının depresyon üzerindeki etkinliğinin değerlendirilmesi. *Journal Of Social And Humanities Sciences Research*. 5, 24, s. 1630-1640. <https://www.researchgate.net/publication/327748081> adresinden edinilmiştir.
- Bibliotherapy for Teens: An Expanded Booklist. (2023, 25 Temmuz). Erişim adresi: <https://www.schoollibraryjournal.com/story/bibliotherapy-for-teens-an-expanded-booklist>
- Bilgin, D. (2023). Türkçe Derslerinde Bibliyoterapi ile Değer Eğitimi. Yayınlanmamış Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bolat, A. (2010). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Bilişsel ve Duyuşsal Becerileri Açısından Türkçe Dersi Öğretim Araçları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bolu.
- Brewster, E. A. (2007). *Medicine for the soul: Bibliotherapy and the public library*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Sheffield: England.
- Brewster, L. (2007). "The Reading Remedy: Bibliotherapy in Practice". *Aplis*, 21(4), 172-177.
- Brewster, L. (2008). "Medicine for he soul: Bibliotherapy". *Aplis*, 21(3).
- Bulut, S. (2010a). "Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışmanlar ve öğretmenler tarafından kullanılması". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(34), 17-31.

- Bulut, S. (2010b). “Yetişkinlerle yapılan psikolojik danışmada bibliyoterapi (okuma yoluyla sağaltım) yönteminin kullanılması”. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33), 46-56.
- Bulut, S. (2010b). “Yetişkinlerle Yapılan Psikolojik Danışmada Bibliyoterapi (Okuma Yoluyla Sağaltım) Yönteminin Kullanılması”. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4(33), 46-56.
- Büyüksakallı, Ş. (2022). Okuma Tutumlarının Bibliyoterapi Aracılığıyla İyileştirilmesinde Kullanılabilecek Kaynak Eser İncelemesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Elâzığ.
- Büyüksakallı, Ş. (2022). Okuma tutumlarının bibliyoterapi aracılığıyla iyileştirilmesinde kullanılabilecek kaynak eser incelemesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Coşkun, M. V. ve Çetin, D. (2013). “Cevat Şakir Kabaağaçlı’nın öykülerinde bibliyoterapik unsurlar ve Türkçe eğitimi”. *Ulusal Halikarnas Balıkcısı Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 135-143. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Çelikipazu, E. ve Aktaş, E. (2011). “MEB 6, 7, 8. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi”, *Turkish Studies*, 6(2), 413-424.
- Dankowski, T. (2017). “American libraries, The Magazine of the American Library Association,” 50. E. Huron St., Chicago. <https://alair.ala.org/bitstream/handle/11213/7880/State-of-Americas-Libraries-Report-2017.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Demir, G. (2022). “Tarihsel Süreçte Bibliyoterapi ve Kütüphanelerin Bu Süreçteki Yeri”. *Bilgi Yönetimi*, 5 (2), 302-321. DOI: 10.33721/by.1114397
- Demirel, Ö., ve Kiroğlu, K. (2005). “Ders kitabı incelemesi”. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğanay, M. (2019). 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bibliyoterapi açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Muğla.

- Doğanay, M. (2019). 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bibliyoterapi açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Doğanay, M. (2019). 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bibliyoterapi açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Doğanay, M. (2019). 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bibliyoterapi açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Doğanay, M. ve etin, D. (2020). “5,6,7,8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bibliyoterapi açısından incelenmesi”. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(31), 354-376. <https://doi.org/10.29329/mjer.2020.234.17>.
- Yılmaz, M. (2014). Bilgi ile iyileşme: Bibliyoterapi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(2), 169-181.
- Duman, A. (2014). “Türkçenin ğretim tarihine bir bakış”. Güzel, A. ve Karatay, H. (Ed.). *Türkçe ğretimi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Elley, S. (2014). “Examining the use of bibliotherapy in a third grade classroom”. *Texas Journal of Literacy Education*, 2(2), 91-97.
- Erdemir, Z. E. (2016). “100 Temel Eser” listesinde yer alan masallardaki bibliyoterapik unsurlar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Muğla.
- Febbraro, G. A. R. (2005). “An investigation into the effectiveness of bibliotherapy and minimal contact interventions in the treatment of panic attacks”. *Journal of Clinical Psychology*, 61(6), 763–779.
- Flanagan, K. S., Hoek, K. K. V., “Shelton, A., Kelly, S. L., Morrison, C. M. ve Young, A. M. (2013). Coping with bullying: What answers does children’s literature provide?” *School Psychology International*, 34(6), 691-706.

- Gladding, S. T. ve Gladding, C. (1991). "The ABC's of bibliotherapy for school counselors. The School Counselor", 39, 7-13. <https://sci-hub.se/https://www.jstor.org/stable/23901529> adresinden edinilmiştir.
- Halsted, J. W. (2002) "Some of my best friends are books: Guiding Gifted Readers from Preschool to High School". *Scottsdale, AZ, Great Potential Press. Sullivan,*
- A. K., Strang, H. R. (2003). "Bibliotherapy in the classroom: Using literature to promote the development of emotional intelligence". *Childhood Education, 79, (2), 74–80.*
- Halsted, J. W. (2009). "Some of my best friends are books: Guiding Gifted Readers from Preschool to High School ". *Great Pottential Press, Inc.*
- Havighurst and Teachable Moment. (2015). Wikipedia. 04 Nisan 2024 tarihinde https://en.wikipedia.org/wiki/Teachable_moment adresinden erişildi.
- Heath, M. A., Sheen, D., Leavy, D., Young, E. ve Money, K. (2005). Bibliotherapy. A Resource to Facilitate Emotional Healing and Growth. *School Psychology International, 26(5), 563-580.* doi: 10.1177/0143034305060792 <https://core.ac.uk/reader/4815400> (erişim tarihi 03.04.2024)
- Inman, D., Bloss, K., Marlow, L. ve Bernard, D. (2000). "Encouraging self-reflection and awareness through the use of children's books". *Bibliotherapy and Reading, 11(1), 1-4.*
- İlter, B. (2015). Bibliyoterapi Tekniğinin Üstün Yetenekli Çocukların Mükemmeliyetçilik Düzeylerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- İlter, B. (2015). Bibliyoterapi Tekniğinin Üstün Yetenekli Çocukların Mükemmeliyetçilik Düzeylerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- İnan, C. ve Erkuş, S. (2018). Bibliyoterapi tekniğinin ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin matematik başarıları ve tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies, 13(15).*

- Jack, S. ve Ronan, K. (2008). Bibliotherapy: Practice and research. *School Psychology International*, 29(2), 161-182. doi: 10.1177/0143034308090058
- Jacob, J. ve Guzman, R. G. (2016). "Effectiveness of taking in the good based-bibliotherapy intervention program among depressed Filipino female adolescents." *Asian Journal of Psychiatry*. 23, 99–107. doi: 10.1016/j.ajp.2016.07.011
- Jones, J. L. (2006). "A closer look at bibliotherapy." *Young Adult Library Services Fall: 24-27*.
- Karacan-Özdemir, N., Yaman, D. Y., Kurtoğlu, M., Ayaz, A. ve Demir, Ö. O. (2019). "Üstün yetenekli çocuklara yönelik bibliyoterapötik literatür: Üç kitabın incelenmesine dayalı örnek bir çalışma. *Turkish Journal of Giftedness and Education*, 9(1), 47-60. İnan, C. ve Erkuş, S. (2018). Bibliyoterapi tekniğinin ortaokul 8.sınıf öğrencilerinin matematik başarıları ve tutumlarına etkisinin incelenmesi". *Turkish Studies*, 13(15), 259-271. DOI Number <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13422>
- Karagül, S. (2018). Çocuk edebiyatı ve bibliyoterapi. *Çocuk ve Medeniyet*, 3(6), 43-55.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-477.
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies*, 6(1), 1398-1412.
- Kinney, M. M. (1962). The bibliotherapy program: requirements for training. University of
- Koçak, Ş. (2017). Sınıf yönetiminde, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (dehb) olan çocukların tanınması üzerine bibliyoterapik bir çalışma (Çalığışu örneği). *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 13(5), 151-192.
- Küçükahmet, L. (2011). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu. (3.Basım). Ankara: Nobel Yayınları.
- Leana-taşcılar, M. Z. (2017). Bibliyoterapi Programının Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilerin Öz Saygı Düzeylerine Etkisi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (37), 73-96.

- Lucas CV, Soares L (2013) Bibliotherapy: a tool to promote children 's psychological well-being. *J Poet Ther*, 26:137–147.
- Luna, L. (2017). A bibliotherapy curriculum for enhancing self-concept in fourth and fifth grade students. Master's Thesis, California State University, Northridge.
- Maich, K. ve Kean, S. (2004). "Read Two Books and Write Me in the Morning! Bibliotherapy for social emotional intervention in the inclusive classroom". *"Bibliotherapy for Social Emotional Intervention*. 1(2), 1-13.
- Marlowe, M., ve Maycock, G. (2000). "Phenomenology of Bibliotherapy in Modifying Teacher Punitiveness". *Journal of Genetic Psychology*, 161, 325-336.
- McCulliss, D. ve Chamberlain, D. (2013)." Bibliotherapy for youth and adolescents school-based application and research". *Journal of Poetry Therapy*, 26(1), 13-40. doi: 10.1080/08893675.2013.764052
- McCulliss, D. (2012). "Bibliotherapy: Historical and research perspectives". *Journal of Poetry Therapy*, 25(1), 23-38. doi:10.1080/08893675.2012.654944
- MEB. (2019). "Türkçe dersi öğretim programı". Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2019). "Türkçe dersi öğretim programı". Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Oral, B. ve Çoban, A. (2020). "Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri". Ankara: Pegem Akademi.
- Öncü, H. (2012). "Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışma ve rehberlik amacıyla kullanılması". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 161(161), 147-170. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/200436> adresinden edinilmiştir.
- Öner, U. (2007). "Bibliyoterapi". Çankaya Üniversitesi *Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7, 133-150.
- Öner, U. ve Yeşilyaprak, B. (2006). "Bibliyoterapi: Psikolojik danışma ve rehberlik programlarında çocuk edebiyatından yararlanma". *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyat Sempozyumu*. 203, 559-565. Ankara: Ankara Üniversitesi.

- Özdemir, Serpil. (2021). Kuramdan uygulamaya Türkçe ders kitabı incelemeleri (3. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık
- Polley, M. ve Kovandzic, M. (2017). "Evaluation of the reading well for young people scheme". *Technical Report*. Full-text available. Sep 2017.
- Prater, M. A., Johnstun, M. L., Dyches, T. T. ve Johnstun, M. R. (2006). "Using children books as bibliotherapy for at-risk students: A guide for teachers". *Preventing School Failure, 50(4)*.
- Resmî Gazete. (2012) Tarih:14.10.2015, Sayı: 29502 Başbakanlık Basımevi.
- Semerci, Ü. (2018). Mesnevi ve bibliyoterapi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Sevinç, G. (2019). "Healing mental health through reading: Bibliotherapy ruh sağlığını okuma yoluyla iyileştirme: Bibliyoterapi". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry, 11(4)*, 483-495. doi: 10.18863/pgy.474083.
- Solow, K. (2018). "Using children's books to build empathy in children". *Expressive Therapies Capstone Theses. 28*.
- Sullivan, A. K. ve Strang, H. R. (2002). "Bibliotherapy in the classroom using literature to promote the development of emotional intelligence", *Childhood Education, 79, 2*, 74-80. doi: 10.1080/00094056.2003.10522773
- Şahin, G. (2019). "Bibliyoterapiye dayalı okuma programının benlik algısı ve eleştirel okuma düzeyine etkisi. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Taçar, A. (2022). Bibliyoterapi yönteminin çocuklarda allah tasavvurunun olgunlaşmasına etkisi (5-6 yaş grubu örneği). Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Taş, H. (2019). Bibliyoterapi tekniğinin üstün zekâlı/yetenekli öğrencilerin okumaya yönelik tutum ve problem çözme becerisine etkisi. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

- Leana -Taşçılar, M. Z. (2012). “Üstün zekâlı ve yetnekli öğrencilerin de bulunduğu sınıflarda bibliyoterapi kullanımı: Model önerisi. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 118-136.
- Topuzkanamış, E. ve Uysal, B. (2010). Bibliyoterapi ve Türkçe Eğitimi.” *III. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Kitabı*. 884-890. 16-18 Aralık 2010. İzmir.
- Uyar, F. N. (2020). "5-6 yaş grubu çocuklarda bibliyoterapinin özgüven ve kişiler arası problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Uyar, F., N. (2020). 5-6 Yaş Grubu Çocuklarda Bibliyoterapinin Özgüven ve Kişilerarası Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Watson, J. J. (1980). “Bibliotherapy for abused children”, *The School Counselor*, 27, 3, 204-208. <https://www.jstor.org/stable/23900144> adresinden alınmıştır.
- Weimerskirch, P. J. (1964). “Benjamin Rush and John Minson Galt, II: Pioneers of bibliotherapy in America”. *Bulletin of the Medical Library Association*, 53: 510-26.
- Yeşil, F. (2021). Türkçe dersinde bibliyoterapi tekniğinin kullanımına yönelik eğitim tasarımı önerisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yeşilyaprak, B. (2009). Bibliyoterapi: okuma ile sağaltım. *Çocuk ve Okuma Kültürü Sempozyumu (24-25 Mayıs 2008)*. Eğitim Sen Yayınları. Erişim Adresi: <http://egitimsen.org.tr/wpcontent/uploads/2016/11/%C3%87ocuk-ve-Okuma-K%C3%BClt%C3%BCr%C3%BCSempozyumu.pdf>. Erişim Tarihi: 25.02.2022
- Yılmaz, M. (2014). Bilgi ile iyileşme: Bibliyoterapi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(2), 169-181.
- Yılmaz, M. (2015). Bilgi ile İyileşme: Bibliyoterapi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yusuf, R. ve Taharem, M. S. (2008). Bibliotherapy: A tool for primary prevention program with children and adolescents. *Journal Antidadah Malaysia*, 75-90.